

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Pomístní názvosloví na katastru města Smržovka

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obory: 7504R269 – Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání
7507R036 – Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání

Autor práce: **Magdalena Linková**
Vedoucí práce: Mgr. Václav Lábus, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Magdalena Linková**
Osobní číslo: **P16000344**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obory: **Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání**
Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání
Název tématu: **Pomístní názvosloví na katastru města Smržovka**
Zadávací katedra: **Katedra českého jazyka a literatury**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl:

Analýza současných pomístních jmen a urbanonym na katastru města Smržovka

Požadavky:

Excerptce pomístních jmen a urbanonym z databáze Geonames a kartografických podkladů. Sestavit přehled standardizovaných pomístních jmen a urbanonym a jejich variant, popsat jejich formální a sémantickomotivační charakteristiku, nastínit jejich vývoj a charakterizovat jejich změny v průběhu 20. století, stanovit míru uplatnění honorifikačního motivu, zjistit zásady Městského úřadu Smržovka pro pojmenování nových ulic. Shrnout a zhodnotit místní specifika, zejména uplatnění lokálních reálií mezi pojmenovacími motivy. Sběr pomístních jmen a urbanonym užívaných v běžné komunikaci. Postihnout lidovou toponymii

a její specifika, vymežit a zhodnotit objekty (existující i zaniklé), které občanům města slouží jako orientátory ve městě a v krajině. Srovnání standardizované a lidové toponymie. Formulace závěrů.

Metody:

Excerptce pomístních jmen a urbanonym z informační literatury, turistických map, historických a současných plánů města a regionálních publikací. Dotazníkové šetření, řízené rozhovory. Systematická klasifikace pomístních jmen a urbanonym podle zvolených kritérií.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DAVID, J. Smrdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice: kapitoly z moderní toponymie. Praha: Academia, 2011.

MATÚŠOVÁ, Jana. Vývoj a standardizace pomístních jmen a urbanonym v českém pohraničí. Naše řeč, roč. 72, 1989, č. 4, s. 179-187.

PLESKALOVÁ, J. Tvoření pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku. Jinočany: H & H, 1992.

ŠMILAUER, V. Třídění pomístních jmen. Zpravodaj místopisné komise, 1972, roč. 13, s. 171-204.

ŠMILAUER, V. Úvod do toponomastiky. 1. vyd. Praha: SPN, 1963. 2. vyd. Praha: SPN, 1966.

ŠRÁMEK, R. Úvod do obecné onomastiky. Brno: MU, 1999.

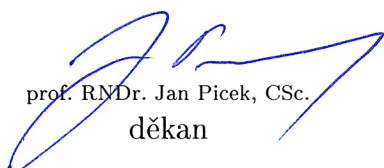
Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Václav Lábus, Ph.D.

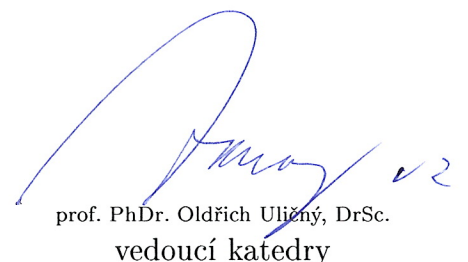
Katedra českého jazyka a literatury

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2018**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2019**

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

prof. PhDr. Oldřich Uližný, DrSc.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2018

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že texty tištěné verze práce a elektronické verze práce vložené do IS STAG se shodují.

25. 6. 2019

Magdalena Linková

Poděkování

Mé poděkování patří Mgr. Václavu Lábusovi, Ph.D., jenž byl po celou dobu trpělivým a milým vedoucím mé práce a jehož připomínky byly vždy hodnotné. Děkuji též Miroslavě Ledecké a Ince Urbanové za jejich pomoc, ochotu a cenné informace, které mi poskytly. V neposlední řadě děkuji všem obyvatelům Smržovky, kteří věnovali čas mému dotazníku, a Pavlu B. Hlouškovi za veškerou pomoc.

Anotace

Předmětem této práce je excerpce pomístních jmen a urbanonym nacházejících se na katastru města Smržovka. Zdroji excerpce jsou databáze Geonames, kartografické podklady a literatura, též sběr pomístních jmen žijících v úzu obyvatel města Smržovka. Práce se skládá ze dvou částí. Teoretická část je věnována materiálovému a teoretickému východisku, historii i současnosti obce a etymologii jejího názvu; praktická část prezentuje získaná pomístní jména ve formě slovníkových hesel a výsledky dotazníkového výzkumu. Cílem práce je analýza pomístního názvosloví na katastru obce.

Klíčová slova

pomístní jméno, urbanonymum, modelová klasifikace pomístních jmen, motivace pojmenování, Smržovka

Annotation

The subject of this bachelor thesis is to excerpt minor place-names and urbanonyms of Smržovka land registry. The sources used are Geonames database, touristic maps and literature, also the usage of minor place-names of local people. The thesis has two parts. The theoretical part consists of methods and materials description, history and present of Smržovka and etymology of its name. The practical part presents the excerpted minor place-names in the form of headwords and the analysis of our survey. The main aim of this thesis is to analyse currently used minor place-names in Smržovka.

Keywords

minor place-name, urbanonym, model of minor place-name classification, naming motivation, Smržovka

Obsah

Seznam grafů a obrázků

Seznam zkratek

1. Úvod.....	11
2. Východiska	12
2.1. Materiálová východiska	12
2.2. Teoretická východiska	12
2.3. Vztahověmodelová analýza pomístních jmen.....	14
3. Obec Smržovka	15
3.1. Současnost	15
3.2. Název obce	15
3.3. Historie	15
3.4. Průmysl ve Smržovce	18
3.5. Národnostní rozvrstvení obyvatel	18
3.6. Nářečí	19
4. Heslová část	21
4.1. Výstavba hesel	21
4.2. Zdroje.....	21
5. Slovník	24
5.1. Názvy z databáze Geonames, tišť. mater. a map dostupných on-line.....	24
5.2. Názvy žijící v úzu	57
6. Shrnutí vztahových modelů PJ	64
6.1. VM A.....	64
6.2. VM B.....	65
6.3. VM C	66
6.4. VM D.....	66
6.5. Celkové shrnutí.....	67

7. Dotazníkový výzkum	68
7.1. Dotazník	68
7.2. Konkurence předložek <i>na/ve</i> ve spojení se Smržovkou.....	69
7.3. Dělení pomístních jmen v dotazníku.....	70
7.4. Místní části	72
7.4.1. Užívanost pojmenování místních částí	75
7.5. Zdroj pomístních jmen.....	76
7.6. Geonames	78
7.7. Seznam PJ (znalost nad 50 %).....	79
8. Orientace ve městě	84
9. Německá pomístní jména	86
10. Lidová etymologie	89
11. Varianty pomístních jmen.....	91
11.1. Osobní jména v pomístním názvosloví.....	92
12. Uliční názvosloví	95
12.1. Neužívaná PJ v uličním názvosloví.....	97
13. Závěr	99
14 Zdroje.....	101

Seznam grafů a obrázků

Obrázek 1: VM A.....	64
Obrázek 2: VM B.....	65
Obrázek 3: VM C.....	66
Obrázek 4: VM D	66
Obrázek 5: Celkové shrnutí VM	67
Obrázek 6: Dělení PJ	70
Obrázek 7: Historické části Smržovky	74
Obrázek 8: Historické části v mapách.....	75
Obrázek 9: Graf zdrojů	76
Obrázek 10: Mapa orientačních bodů ve Smržovce.....	85

Seznam zkratk

adj..... adjektivum

subs. substantivum

J..... jih, jižní

S..... sever, severní

V..... východ, východní

Z..... západ, západní

MJ..... místní jméno

OJ osobní jméno

PJ pomístní jméno

ZJ zeměpisné jméno

VM..... vztahový model

MZS..... Mapa zimních sportů ve Smržovce

PM Plán města

TM Turistická mapa

1. Úvod

Tématem této bakalářské práce jsou anoikonyma a urbanonyma náležející katastru obce Smržovka. Jména oficiální jsou získána z databáze Geonames, kartografických podkladů a regionální literatury jak současné, tak historické (napsané před rokem 1945); PJ užívaná v úzu poskytli obyvatelé města Smržovka při osobních rozhovorech.

Cílem této bakalářské práce je analyzovat pomístní jména na katastru obce Smržovka za pomoci dotazníků, které byly vyplňovány buď elektronickou formou či ručně formou papírových formulářů. Práce zjišťuje, která PJ zanesená v oficiálních dokumentech se skutečně používají mezi obyvateli města a která žijí pouze v úzu, tedy v mapách nejsou. PJ prezentujeme v podobě slovníkových hesel, uvádíme i jejich varianty, a pokud existují, i podoby německé.

Nejprve předkládáme materiálová a teoretická východiska, ze kterých práce vychází, poté nastiňujeme historii obce i její současnost a zaměřujeme se na vývoj názvu Smržovka. Stručně se věnujeme i místnímu nářečí. V praktické části prezentujeme slovník, v krátkosti uvádíme též uliční názvosloví a jeho přesah do pomístního názvosloví. Výsledky dotazníkového výzkumu analyzujeme z hlediska modelové klasifikace, dělení pomístních jmen podle Pleskalové (2017a) i podle jejich zdroje. Samostatnou část vydělujeme pro místní části Smržovky. Věnujeme se variantám PJ, využití OJ v PJ a vlivu německého jazyka. V neposlední řadě uvádíme, jaká PJ využívají místní obyvatelé při orientaci ve městě.

Závěr přináší shrnutí současného pomístního názvosloví Smržovky a současné tendence v jejím vývoji.

2. Východiska

2.1. Materiálová východiska

Materiál pro tuto práci byl sebrán z několika zdrojů – elektronických i tištěných map, z literatury o Smržovce a také z úzu obyvatel. Základní seznam pomístních jmen byl vytvořen excerpací z databáze Geonames a z webu mapy.cz, další PJ byla doplněna z *Turistické mapy CHKO Jizerské hory 1:25 000, 2016, vyd.: Geodézie On Line, spol. s. r. o.; Mapy zimních sportů ve Smržovce, Kartografie HP s. r. o., Jičín; Plánu města – Smržovka a okolí 1:7 500, vyd.: SHOCart, s. r. o., 2004; Matouschkovy nové speciální mapy Ještědských a Jizerských hor 1938*, poté byla přidána PJ z úzu obyvatel, nakonec PJ z publikací *Heimatkunde des Bezirkes Gablonz – Die Orts- und Flurnamen des Bezirkes Gablonz, Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné* a z vybraných čísel *Smržovského zpravodaje*. Sběr jmen používaných v úzu probíhal při osobním kontaktu s několika respondenty žijícími ve Smržovce.

Ze sesbíraných PJ byl vytvořen rozsáhlý dotazník, který vyplnilo celkem 36 respondentů různého věku, kteří ve Smržovce buď bydlí celý život, přistěhovali se, nebo Smržovku dobře znají. V dotazníku má každé heslo tři podotázky: zda respondenti PJ znají, používají a zda používají jiné označení pro místo, které heslo označuje. Cílem bylo zjistit, nakolik se názvy používané v úzu shodují s názvy zaznamenanými v mapách, dále prověřit znalost některých názvů historických, tedy těch, které se objevují ve starých mapách Smržovky a které uvádí literatura psaná před rokem 1945.

Podrobněji o zdrojích pojednáme v kapitole *Heslová část*.

2.2. Teoretická východiska

Tato bakalářská práce se zabývá *toponymy* – vlastními jmény pozemských objektů v krajině, které jsou kartograficky fixovatelné (Pleskalová 2017b). Pleskalová (2017b) dělí toponyma na choronyma, oikonyma, anoikonyma a kosmonyma. Pro naši práci je důležitá především skupina *anoikonym* neboli pomístních jmen či vlastních jmen nesídlitních, která pojmenovávají člověkem vytvořené neobydlené objekty a neživé přírodní útvary, které jsou pevně fixovány k zemi.

Druhou významnou skupinou jmen, kterými se v práci zabýváme, jsou *urbanonyma*, o kterých David (2017) píše, že v jejich definici v české ani slovanské onomastice není jednota, převládá ale názor, že jde o průnik oikonymického a anoikonymického systému – o vlastní jména sídelních i nesídelních objektů (městských obvodů, čtvrtí, náměstí ulic, mostů, památníků, fontán ad., někdy též kin, sportovních hal, restaurací, kostelů, stanic a zastávek ad.).

Anoikonyma jsou tříděna podle toho, jaký objekt označují. Pro tyto potřeby jsme zamýšleli čerpat z publikace *Úvod do toponomastiky* Vladimíra Šmilauera (1963). Ten dělí pomístní jména na *hydronyma* (jména vod), mezi něž patří názvy moří, jezer, rybníků, bažin, studánek, pramenů, potoků, řek, průplavů, peřejí, vírů, brodů, vodních nádrží; *oronyma* (jména tvarů členitosti povrchu zemského): názvy horských skupin, vrchovin, hor, pohoří, vrcholových tvarů (kupy, hřbety, sedla), úbočních a údolních tvarů, rovin, nížin, ostrovů a poloostrovů; *traťová jména* (jména pozemků): názvy parcel a shluků parcel, pozemkových tratí, zemědělských honů, pastvin, polesí (revírů), lesních oddělení, obor; *jména drobných přírodních útvarů*: názvy skal, jeskyň; *jména jednotlivých předmětů*: názvy stromů památkově ceněných nebo důležitých pro orientaci, božích muk, kapliček, pomníků, mohyl atp., a *jména komunikací*: názvy cest, železnic, přístavů (Šmilauer 1963, s. 8).

Později jsme se rozhodli dělení zjednodušit, a to na základě dělení PJ *Nového encyklopedického slovníku*, který uvádí názvy skal a jeskyní (speleonym) jako podtyp oronym, pro pozemková jména uvádí označení *agronyma* a pro jména komunikací *hodonyma* (Pleskalová 2017a).

Kategorii *jména jednotlivých předmětů* uvádíme jako *názvy křížků, balvanů, pomníků, rozhleden, vyhlídek atd.*, navíc ještě začleňujeme kategorii urbanonym souhrnně nazvanou *vybavenost města*, do které zařazujeme restaurace, hotely, mlýny atd., o nichž obyvatelé Smržovky vypověděli, že se podle nich orientují.

Jako zvláštní skupinu vydělujeme místní části, které jsou na pomezí oikonym a anoikonym.

Jména tedy dělíme na:

1. hydronyma (Smržovský potok)
2. oronyma (Dvorský kopec)
3. agronyma (*Grindl*)
4. hodonyma (*Viadukt*)
5. názvy křížků, balvanů, pomníků, rozhleden, vyhlídek atd. (*Kříž ve Školní ulici*)
6. vybavenost města (*U Bobše*)
7. místní části (*Horní Ves*)

2.3. Vztahověmodelová analýza pomístních jmen

K analýze z hlediska vztahu pojmenovatele k pojmenovávanému objektu využíváme vztahověmodelové analýzy podle Jany Pleskalové, kterou prezentuje v publikaci *Tvoření pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku* (nakladatelství H + H, Jinočany 1992, 151 s.). Tento vztah lze vyjádřit čtyřmi obsahově sémantickými kategoriemi, jež lze vyjádřit tázacími zájmeny *kde, odkud; kdo, co; jaký* a *čí* a postihnout pomocí tzv. vztahových modelů (VM). Pleskalová vychází z modelové teorie MJ Rudolfa Šrámka, kterou v upravené podobě aplikovala na PJ. Jednotlivé kapitoly uvedeme s příkladem smržovského PJ.

VM A vyjadřuje polohu pojmenovávaného objektu, případně směr

- VM A *Hřebenovka*

VM B vyjadřuje druh objektu

- VM B *Forťovna*

VM C vyjadřuje vlastnosti

VM C₁ vlastnosti přímo obsažené v objektu

- VM C₁ *Kamenice*

VM C₂ vlastnosti vyplývající z činnosti

- VM C₂ *Fortuna*

VM D vyjadřuje posesivitu či jinou příslušnost k osobě

- VM D *Möhwald*

V případě vícečlenných PJ dochází ke kombinaci výše zmíněných kategorií. Jde o kompozita, dvouslovná a víceslovná PJ, ta obsahují vždy část základní a část/části blíže určující.

- VM DB *Finkstein*
- VM A+B *Černostudniční hřbet*
- VM B+A+B *Studánka nad Lípou*

3. Obec Smržovka

3.1. Současnost

Smržovka je obcí Libereckého kraje, náleží k okresu Jablonec nad Nisou. Město rozprostírající se pod Jizerskými horami s rozlohou 1 482 ha leží mezi Jiřetínem pod Bukovou (S), Lučany nad Nisou a Novou Vsí nad Nisou (Z), Pěňčínem a Velkými Hamry (J) a Tanvaldem (V). Obcí protéká řeka Kamenice, která tvoří hranici s Tanvaldem, Lužická Nisa, která protéká mezi Smržovkou a Novou Vsí nad Nisou, a Smržovský potok. Český statistický úřad uvádí k 1. lednu 2019 3 751 obyvatel žijících ve Smržovce. Smržovka není v současnosti rozdělena na městské části, je samostatnou správní jednotkou (Ledecská 2010, s.12).

3.2. Název obce

O původ názvu města *Smržovka* se pravděpodobně zasloužil masivní výskyt smržů na Kirchbergu, dnes Kostelním kopci (Lilie a kol. 1895, s. 203), podle kterého se hoře začalo říkat *smržová*. V polovině 16. století si Němci žijící v této oblasti název Smržovka spojili se zbraní smržovka (řemdihem), jejíž zakončení má hvězdicovitou podobu, zdálky je poněkud podobná smrži. Německy bylo město nazýváno *Morgenstern* (jitřenka). Ve 2. polovině 17. století smrž (der Morchel), z názvu českého obyvatelstva, začal pronikat do německého názvu a vznikalo označení *Morchenstern* (Profous a Svoboda 1957, s. 121). Poprvé roku 1634 se setkáváme s názvem *Smrzowka* (Lutterer a Šrámek 1997, s. 238). Oba symboly – smrž i hvězdy se uchovaly ve znaku města.

3.3. Historie

Smržovka byla založena v 1. polovině 16. století německými osadníky přicházejícími z Krušných hor, společně s nimi tu žila i česká část obyvatel. Přestože podmínky ve Smržovce nebyly příliš příznivé pro zemědělství (půda byla kamenitá a kopcovitá), obyvatelé se snažili o její zúrodnění. (Pařez 2018)

Smržovka byla osidlována pravděpodobně nejprve na levém břehu Smržovského potoka, především v oblasti Lučního kopce obráceného k jihu (Na kopečku), dále okolo drobnějších přítoků Smržovského potoka v Horní Vsi, Jelením koutu a v Chudeříně. Nevhodné pro osidlování bylo kamenité kopcovité území v okolí Černé studnice a také Bínova vrchu, který byl osidlován až po třicetileté válce. (Anděl 2010, s. 46)

Území náleželo nejprve panství Semily (v 15. století náleželo šlechticému rodu Valdštejnů), poté je vlastnili Smiřičtí, přesněji Zikmund Smiřický ze Smiřic, který panství semilské získal roku 1543; za jeho držby byly v okolí Kamenice zakládány osady. Po bitvě na Bílé hoře r. 1622 patřilo území Albrechtu z Valdštejna, za jehož vlády ale Smržovka přílišný rozvoj nezaznamenala. (Anděl 2010, s. 44)

30. května 1634, po smrti Albrechta z Valdštejna, byl dekretem povýšen Mikuláš Desfours do stavu říšských hrabat a roku 1636 mu bylo císařem darováno panství Semily, tedy i Smržovka. Desfoursové z Mont a Athienvillu pocházeli z Lotrinska. (Anděl 2010, s. 44)

Rekatolizace po třicetileté válce neměla na Smržovku velký vliv, Anděl (2010, s. 45) uvádí, že: „... se misionářům do tohoto nehostinného kraje, kde ,byli lidé divocí‘, asi moc nechtělo.“ Anděl (2010, s. 45) pokračuje zmínkou o nejbohatším sedlákovi té doby, Christophu Posseltovi, druhý nejbohatší sedlák, Christoph Fink, měl v porovnání s ním mnohem méně půdy i dobytka, dokonce neměl žádný potah, ostatní sedláci měli půdy a dobytka ještě méně, a tak se živili řemeslem (bylo zde 8 tkalců, 3 krejčí, 3 soustružníci, 3 bednáři, 1 sklenář a 1 šindelář). Za vlády Mikuláše Desfourse byl zbudován dřevěný kostelík (1649), jehož přestavba na kostel kamenný probíhala až v letech 1767–1781 na náklady hraběte Karla Josefa Desfourse, jeho nástupce Františka Antonína Desfourse i poddaných (Anděl, Ledecká 2010, s. 48–49).

Po Mikuláši vládl Smržovce Albrecht Maxmilián Desfours (1629–1683), který roku 1662 učinil Smržovku střediskem samostatného fideikomisního panství, ke kterému náležely Lučany, Janov, Tanvald, Nová Ves a později i nově založené vsi Jiřetín (před rokem 1687), Albrechtice a Maxov (1670); administrativním centrem zůstala Smržovka až do poloviny 19. století (Anděl 2010, s. 45).

Po revoluci 1848/1849 přešlo panství Smržovka pod státní správu (Skala 2010, s. 66). Prvním starostou ve Smržovce byl zvolen Anton Fischer (1850). Ke Smržovce byl připojen Jiřetín pod Bukovou, který se osamostatnil až roku 1992. Roku 1866 byla ve Smržovce postavena budova radnice. V roce 1868 byla Smržovka povýšena na městys. (Pařez 2018)

Od 40. let 19. století byl ve Smržovce zaznamenán vznik velkého počtu spolků, například pěveckých sborů, sboru dobrovolných hasičů, ochotnický divadelní spolek ad. Roku 1868 byl založen tělovýchovný spolek Turnverein, na nějž navazoval další rozvoj sportů ve Smržovce, z neznámějších počínů šlo o založení sáňkařské dráhy (1911). Souběžně se sportovními aktivitami vzkvétala i turistika, se kterou je spojena stavba rozhledny na Černé studnici roku 1905; ve stejném roce byla Smržovka povýšena na město. (Pařez 2018)

V průběhu první světové války Smržovka trpěla přidělovým systémem, kromě toho byla ochuzena dominanta města – kostel. Dva ze tří zvonů ze smržovského kostela byly poslány na roztavení kovu pro válečnou výrobu; v kostele zůstal pouze zvon z roku 1647, který byl díky K. E. Fischerovi prohlášen za památku a zachráněn. (Koulová 2010, s. 55)

Po válce se stagnující výrobě vrátila práce, narůstal zájem o bižuterii. Přibližně 7 000 obyvatel tehdy žijících ve Smržovce tvořili asi ze $\frac{3}{4}$ Němci, z $\frac{1}{4}$ Češi. Zároveň Pařez (2018) na oficiálním webu Smržovky předkládá názor, že čeští a němečtí obyvatelé mezi sebou neměli bariéry, velká část z nich mluvila oběma jazyky a jejich národností cítění nebylo vyhraněné. Za Rakouska-Uherska nebyly ve Smržovce české školy, ty byly zakládány až po vzniku Československa. Byly též zakládány české tělovýchovné spolky (Sokol, Dělnická tělovýchovná jednota); jak spolky české, tak německé vedly mládež k národnímu uvědomění. Obě národnosti si připomínaly významné události z historie. (Pařez 2018)

Ve 20. letech 20. století Smržovka exportovala 90 % zboží, ve 30. letech ale došlo ke krizi a státy, na kterých byla Smržovka závislá, přestaly zboží nejen kupovat, ale také začaly rozvíjet vlastní bižuterní průmysl (s pomocí odborníků z Jablonecka či průmyslových špionáží). (Pařez 2018)

Konradem Henleinem byl spolek Turnverein přeměněn v iredentistickou politickou stranu Sudetendeutsche Partei. V roce 1938 byla Smržovka společně s pohraničím připojena k Sudetské župě Německé říše. Po skončení druhé světové války byla většina německého obyvatelstva odsunuta. (Pařez 2018)

Poslední etapou historického vývoje Smržovky je období po komunistickém převratu roku 1948, během kterého byly znárodnovány průmyslové podniky, textilní i sklářský průmysl však navázal na předválečnou tradici. (Pařez 2018)

3.4. Průmysl ve Smržovce

Po roce 1848 docházelo k rozmachu průmyslu, pro který zde byly příznivé podmínky – pro neúrodnost půdy se místní příliš nevěnovali zemědělství –, zároveň zde bylo množství lesů, a tudíž dostatek dřeva používaného jako palivo sklářských hutí. Ve Smržovce se vyráběly především skleněné perle, korále a také se zde brousilo sklo. Rozvoj sklářství pomohl v roce 1849 Smržovce stát se tržištěm (Marktplatz). (Pařez 2018)

Druhým významným odvětvím průmyslu ve Smržovce bylo tkalcovství, s ním se pojilo jméno Johanna Priebische, jehož přádelna bavlny založená roku 1834 se stala největším textilním podnikem v zemi (Pařez 2018). Johann Priebisch zanechal ve Smržovce mohutné budovy s neobvyklým architektonickým provedením, a tak se v pomístním názvosloví Smržovky objevuje například jeho čtvrtá přádelna, zvaná *Klášter*.

V 70. letech 19. století v důsledku velké hospodářské krize žily nejchudší vrstvy obyvatel ve špatných životních podmínkách, a došlo tak ke třem vlnám emigrace (1872, 1873, 1876). Kvůli špatným pracovním podmínkám v továrnách docházelo také ke stávkám, nejvýznamnější byla uskutečněna roku 1890.

3.5. Národnostní rozvrstvení obyvatel

Od počátků existence Smržovky zde žili jak čeští, tak němečtí obyvatelé. Při sčítání obyvatel k 1. prosinci roku 1930 bylo zjištěno, že ve Smržovce žilo celkem 7 846 obyvatel, z nich patřilo necelých 75 % k národnosti německé a asi 25 % k národnosti československé (*Statistický lexikon obcí v Republice československé*, 1934). Publikace *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné* podává i další informace o vývoji počtu obyvatel a jejich národnostním složení. V hlášeních *Místní správní komise Smržovka* z let 1945–1946 i *Místního národního výboru Smržovka* z roku 1946 se objevují chyby. Porovnáme-li údaj z roku 1930 s údajem z produkce *Místního národního výboru Smržovka* k datu 6. 12. 1946, zjistíme, že ve Smržovce žilo tehdy už jen 3 961 obyvatel, z nichž bylo již pouze 33,5 % německé národnosti a 61,6 % národnosti české (167 obyvatel patřilo k jiné národnosti, chyba součtu činila +26 obyvatel). Odsun německých obyvatel po roce 1945 a osídlování obce Čechy znamenaly pohyb obyvatel, který se ustálil až v 70. letech. V roce 2011 žilo ve Smržovce 3 690 obyvatel, z nich byla přihlášena k německé národnosti necelá 2 %. Dnes žije ve Smržovce 3 751 obyvatel (ČSÚ).

3.6. Nářečí

Ve Smržovce se, stejně jako na celém Jablonecku, mluvilo německým dialektem nazývaným *paurisch*. V této kapitole uvedeme několik rysů tohoto nářečí, které byly významné pro vývoj pomístního názvosloví ve Smržovce.

Paurisch (Paurischen Sprooche; Bauernsprache) bylo odvozeno z německého *bäuerisch*. Vyvinulo se z mluvy sedláků, kteří od poloviny 16. století přicházeli do neosídlených krajín Jablonecka (Hübner a Fischer 2013, s. 5). Jednalo se o dialekt německý, ale jeho přesah do češtiny je patrný i dnes, v českých i německých slovech. V tomto dialektu docházelo ke změně konsonantů i vokálů (*b > p*, ale i naopak – Plombe > Blombe > blomba; *a > o*, např. před konsonantem *s* – Nase > Nose), zdobnělin (místo *-chen* a *-lein* byla pro tvoření deminutiv užívána koncovka *-l* > Hund > Hundl), též docházelo k přidávání koncovek ke krátkým slovům (*-e* – Bahn > Bohne; *-n* – Kilo > Kilon) (Hübner a Fischer 2013, s. 13–19), my zde zmíníme pouze ony hláskové změny, které se přímo týkají PJ v dotazníku, protože celý výklad tohoto nářečí by byl příliš obsáhlý a pro práci ne-relevantní.

Pro párové konsonanty je obvyklé užití neznělé varianty (Hübner a Fischer 2013, s. 16):

b > p

d > t

V případě prvním nám nabízí dotazník několik příkladů, a to: *Buschmühle > Puschmühle*, název dochovaný v německé podobě dodnes; *Baurecke > Paurek*; *Balzerstein > Palcát*; dále zmíníme dnešní ulici Na Stráži (*Bensdorf*), jejíž nářeční varianta je *Pensdorf*, ale u obyvatel se setkáváme i s variantami *Benzdorf*, *Berntsdorf* a *Berzdorf*.

Další příklad se týká změny (Hübner a Fischer 2013, s. 16):

s > sch

A přednost znělého konsonantu v páru:

k > g

Například v původním označení smržovského *Jeleního koutu* došlo vlivem paurisch k chybnému překladu, a to z *Hirse* (proso) > *Hiersche* (Hübner a Fischer 2013, s. 16), v této podobě již mělo slovo blíže k německému *der Hirsch* (jelen) > *Hirschwinkel*, od něhož byl pak odvozen český název *Jelení kout*. PJ *Hirschwinkel* je stále hojně užíváno v německé variantě s různými zápisy podle nynějších fonetických forem: *Hirschwingel* (změna *k* > *g*); *Hiřivinkl*; *Hýřevikl*.

4. Heslová část

4.1. Výstavba hesel

Hesla jsou řazena abecedně, zvláště jsou uvedena PJ z tištěných a elektronických zdrojů (tištěných map, Geonames, mapy.cz), ta jsou uváděna většinou v oficiální podobě, jestliže ale bylo zřejmé, že je v té podobě obyvatelé Smržovky neznají, přičemž používají název jiný, nebo je oficiální název tak dlouhý, že je jeho používání vyloučeno, byl použit název neoficiální, zkrácený (*Kostel* místo *Kostel sv. Archanđela Michaela*), a zvláště PJ, která nalezneme v místním úzu. Každé heslo se skládá z:

1. lokalizace objektu
2. zdroje, ze kterého PJ pochází
3. informace o tom, jaká část respondentů PJ používá
4. formální utvářenosti PJ
5. motivace pojmenování
6. modelové klasifikace PJ
7. variant PJ

Mezi variantami jsou uvedeny i německé názvy (pokud jsou známy); někdy jsou názvy používané/známé pouze v německé variantě, nepřekládají se (*Krimberg*). České varianty pochází z výsledku výzkumu, někdy se zcela neztožňují s uvedenou podobou PJ a označují buď jen část PJ nebo naopak větší plochu (*Na kopečku – Villa Weisser*), podle toho, jak respondenti dané PJ chápou v prostoru a pro jak velký úsek je používají. Pokud PJ nemá varianty, bod č. 7 chybí.

V případě, že jedno PJ označuje více míst, je informace uvedena v poznámce.

4.2. Zdroje

Nejdůležitějšími zdroji byly mapy.cz a databáze Geonames. „Geonames je databázi geografických jmen České republiky (ČR). Je vedena v podobě bezesvé databáze pro celé území ČR v centralizovaném informačním systému spravovaném Zeměměřickým úřadem. Geonames je součástí informačního systému zeměměřictví a patří mezi informační systémy veřejné správy.

Geonames obsahuje kompletní soubor prostorových a popisných informací o standardizovaných geografických jménech a jménech sídelních jednotek.

Digitalizace původní evidence byla zahájena v roce 1997, naplnění databáze Geonames bylo dokončeno v roce 2005. Od roku 2006 je databáze Geonames průběžně aktualizována a doplňována ve spolupráci s orgány místních samospráv a s pracovišti katastrálních úřadů v rámci tvorby digitální katastrální mapy, obnovy katastrálního operátu a prováděných pozemkových úprav.

Standardizovaná jména jsou závazná pro vydavatele státních mapových děl a doporučena k užívání ostatním vydavatelům kartografických děl v ČR.“ (Geoportál ČÚZK)

Z tištěných map byly použity 3 zdroje:

1. Turistická mapa CHKO Jizerské hory 1:25 000, 2016, vyd.: Geodézie On Line, spol. s. r. o. – TM
2. Mapa zimních sportů ve Smržovce, Kartografie HP s. r. o., Jičín – MZS
3. Plán města – Smržovka a okolí 1:7 500, vyd.: SHOCart, s. r. o., 2004 – PM

Vedle Turistické mapy CHKO Jizerské hory jsou použity dva zdroje, které nalezneme v infocentru Smržovka, z čehož usuzujeme, že by v nich měl návštěvník města nalézt důležité orientační body. Plán města upozorňuje detailněji na restaurační zařízení a možnosti ubytování; na zimní mapě lze nalézt detailní popis křížků, skal a možností sportovního vyžití (*Kluzák*), které na jiných mapách nenajdeme. Ve slovníku označujeme mapy zkratkami TM, MZS, PM.

Poté bylo nahlíženo do historických map, především do *Matouschkovy nové speciální mapy Ještědských a Jizerských hor 1938 (Möhwald)* a *Topografické mapy v systému S-1952*, kde najdeme ojedinělé názvy (*Louka*¹; *Nad zastávkou*).

¹ Název *Louka* je kalkem německého *Wiese*, tento název se ovšem neujal.

Z literatury byly hlavními zdroji *Heimatkunde des Bezirkes Gablonz – Die Orts- und Flurnamen des Bezirkes Gablonz* Ernsta Schwarze a *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*, též vybraná čísla *Smržovského zpravodaje*, ze kterých jsme čerpali jak PJ a informace o nich, tak alternativní a německé názvy.

Uzuální názvy byly nasbírány ve Smržovce při rozhovorech s místními obyvateli. Dotazník vyplnili respondenti převážně žijící ve Smržovce celý život (75 %), dále pak osoby, jež zde žily v minulosti, přistěhovaly se sem či obec dobře znají. Respondentů bylo celkem 36, věkově se pohybovali v rozmezí 24 až 79 let.

5. Slovník

5.1. Názvy z databáze Geonames, tištěných materiálů a map dostupných on-line

Adamův kopec

1. Kopec se nachází poblíž křižovatky ulic Větrná a Kostelní.
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné
3. PJ zná více než 25 % respondentů, užívá je méně než 25 %.
4. Základem PJ je apelativum *kopec*, které je blíže určené posesivním adjektivem *Adamův*, utvořeným sufixem *-ův* z OJ *Adam*.
5. Motivace pojmenování není jasná, Ledecká (2019) se domnívá, že by mohlo jít o pojmenování po kováři Adamovi. Adamovi do Smržovky přišli ve dvacátých letech, měli u Hlavní ulice kovárnu, která je ale od Adamova kopce vzdálená.
6. VM D+B
7. Nová Smržovka²; U sportáku; Louka

Antonín Paduánský

1. Socha se nachází v místě č. p. 594 ulice Občanské.
2. MZS
3. PJ zná více než 25 % respondentů, užívá je méně než 25 %.
4. Dvouslovné pojmenování se skládá z OJ *Antonín* a adjektiva v postpozici *paduánský*.
5. Sv. Antonín Paduánský, patron cestujících, chudých, žil ve 13. století a byl členem řádu sv. Františka z Assisi. K Antonínovu kázání se lidé obrátili až po zázraku, při němž mu začaly naslouchat ryby. Často bývá, jako tento, zobrazován s Ježíškem v náručí (Hodbořová 2013).
6. VM B
7. U Toníčka; Antoníček na Občanské; U církevní babičky

² Viz heslo Nová Smržovka.

Arboretum

1. Arboretum se nachází na Černé studnici.
2. Geonames; TM; MZS
3. PJ zná více než 75 % respondentů, užívá je méně než 25 %.
4. Jedná se o toponymizaci apelativa *arboretum* (označení pro sbírku živých dřevin).
5. Jedná se o sbírku živých dřevin.
6. VM B
7. Arboretum na Černé studnici; Malé arboretum; Botanická zahrada

Běhounkův kopec

1. Kopec se nachází v Dolní Smržovce u chalupy č. e. 24 (Ledecká 2010, s. 13).
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné
3. PJ zná méně než 25 % respondentů, používá ho též méně než 25 %.
4. Základem PJ je apelativum *kopec*, které je blíže určené posesivním adjektivem *Běhounkův*, utvořeným sufixem *-ův* z OJ *Běhounek*.
5. PJ se nazývá podle Jaroslava Běhounka, rolníka ze Zlaté Olešnice, který v chalupě č. e. 24 po roce 1945 hospodařil (Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné 2010, s. 204).
6. VM D+B

Bílý mlýn

1. Bílý mlýn se nachází na křižovatce ulic Jana Švermy a Hlavní, dům č. p. 397.
2. mapy.cz
3. PJ zná 100 % respondentů a více než 75 % je používá.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *mlýn*, které je blíže určené adjektivem vyjadřujícím barvu – *bílý*.
5. V bíle natřené budově bývala sklárna, jejíž brusírny byly poháněny vodními koly.
6. VM C₁+B
7. (Bílej) mlejn; Ve mlejně; U mlejna

Bínův vrch

1. Jeden z vrcholů při železnici směrem k Jiřetínu pod Bukovou s výškou 699 m n. m.
2. Geonames; mapy.cz; TM
3. PJ zná více než 50 % uživatelů, používá je více než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *vrch*, které je blíže určené posesivním adjektivem *Bínův*, utvořeným sufixem *-ův*, nejde však o OJ Bín, ale *Bíner* (*Biener*).
5. Vrch je pojmenovaný podle rodiny Bienerů, kteří vlastnili domy č. 30, 33, 34. Jejich pole se rozkládaly nad tímto vrchem (Schwarz 1934, s. 104).
6. VM D+B
7. Bienerberg; Bienerův kopec; Biňák; Na Biňáku³; Laurynův kopec; Lauryňák⁴; Pod viaduktem

Breuerova studánka

1. Studánka označena kamenem s nápisem *Ant. Heinr. Breuer 1893* (Ocman 2010, s. 25) se nachází u ulice Táborová.
2. mapy.cz; MZS
3. PJ zná více než 25 % respondentů, užívá je méně než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování deminutivum studánka, které je blíže určené posesivním adjektivem *Breuerova*, utvořeným sufixem *-ova* z OJ *Breuer*.
5. Pomníček u studánky vzpomíná na Antona Heinricha Breuera, který se zasloužil o stavbu lesní silnice do Jeleního koutu roce 1921. Nedaleko pomníčku měl pozemek, jeho dům ovšem vyhořel roku 1936 (Stoklasa 2019).
6. VM D+B
7. Breuerův pramen; Börnl⁵

³ Zřejmě celá oblast okolo Bínova vrchu. Toto PJ zná více než 50 % respondentů, užívá je více než 25 %.

⁴ Kopec byl takto pojmenován po panu Laurynovi, který bydlel v domě č. 1066 (Ledecká 2019).

⁵ Börnl byl dřívější název, znamená pramínek nebo studánka (Hodbořová 2013).

Brusičské údolí

1. Je nejzazší severozápadní část Smržovky navazující na Záhoří.
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné
3. PJ zná méně než 25 % respondentů, užívá je 0 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelatium *údolí*, které je blíže určené vztahovým adjektivem, *Brusičské*, utvořeným sufixem *-ské* z apelativa *brusič*.
5. Městská část získala pojmenování po tamních brusírnách (Ledecká 2010, s. 11).
6. VM C₂+B
7. Grunt⁶

Černá studnice

1. Jde o vrch nacházející se na JZ Smržovky, na němž je stejnojmenná rozhledna, ke které vede cesta z Horní Černé Studnice.
2. Geonames; mapy.cz; TM; MZS; PM
3. PJ zná 100 % respondentů, více než 75 % je používá.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelatium *studnice*, které je blíže určené adjektivem *černá*, vyjadřujícím barvu.
5. Název byl motivován dnes již neexistující černou studnou, která stávala na pomezí Dolní a Horní Černé Studnice. Stála ve stínu, takže voda v ní byla vždy černá (Ledecká 2019).
6. VM C₁+B
7. Schwarzbrunnberg; Černá

Černostudniční hřbet

1. Hřbet lemuje jižní hranici obce.
2. Geonames, mapy.cz, TM; PM
3. PJ zná 100 % respondentů, užívá je více než 50 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelatium *hřbet*, které je blíže určené adjektivem *Černostudniční*, vzniklým ze spojení *Černá studnice* a přípony *-ní*.

⁶ Respondenti tuto část neznají, neodlišují ji od *Záhoří* (*Gruntu*).

5. Hřbet je patrně pojmenován podle obce Černá Studnice (Nevrlý 1981, s. 239).
6. VM A+B
7. Schwarzbrunn-Kamm; Černostudniční hřeben; Hřeben

Čertova studánka

1. Jedná se o skalní mísy na Finksteinu.
2. mapy.cz
3. PJ zná více než 50 % respondentů, používá je více než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *studánka*, deminutivum vytvořené sufixem *-ánka* ze substantiva *studna*, které je blíže určené posesivním adjektivem *čertova*, utvořeným sufixem *-ova* ze subs. *čert*.
5. PJ vzniklo na základě pověsti o čertovi⁷.
6. VM D+B
7. Teufelsbrunnen, Skalní mísy na Finksteinu

Červeného kříž

1. Kříž se nachází v Jelením koutu mezi ulicemi Táborová a Jelení kout.
2. TM; MZS
3. PJ zná méně než 25 % respondentů, používá je méně než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *kříž*, které je blíže určené posesivním adjektivem *Červeného*, utvořeným sufixem *-ého* z OJ *Červený*.
5. Kříž připomíná sebevraždu Vladimíra Červeného, myslivce ze Smržovky, z roku 1992 (Stoklasa 2019).
6. VM D+B

⁷ U většiny skalních mís se věřilo, že se o jejich vznik zasloužil svým otiskem čert; nejhlubší mísa na *Finksteinu*, která nikdy nevysychá, byla podle pověsti naplněna slzami skřítky Skle-naříka, který plakal nad svým neštěstím. Odmítla ho totiž dívka, kterou miloval, přesto jí věnoval svatební dar a jejímu ženichovi zřídil v horách sklářskou pec (Nevrlý 1981, s. 225).

Dolní Smržovka

1. Je nejvýhodnější část Smržovky.
2. Geonames; mapy.cz; TM; MZS; PM
3. PJ zná 100 % respondentů, užívá je více než 75 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je proprium *Smržovka*, které je blíže určené adjektivem *dolní*, vyjadřujícím polohu.
5. Část Smržovky ležící u dolní části toku Smržovského potoka.
6. VM A+C₁
7. Unter-Morchenstern; Na Dolní; Dolní; Spodek

Dvorský kopec

1. Jedná se o kopec, který se nachází za bývalou městskou částí Dvůr⁸, za železniční zastávkou, a vede až k Lučanům a Jiřetínu (Ledecká 2019).
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné
3. PJ zná méně než 25 %, užívá je méně než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *kopec*, které je blíže určené adjektivem *dvorský*, utvořeným sufixem *-ský* z apelativa *dvůr*.
5. Adjektivum *dvorský* motivovala lokace kopce u městské části Dvůr.
6. VM A+B
7. Hofeberg, Záhoří⁹

Dvůr

1. Dvůr tvoří centrum Smržovky, ve kterém najdeme i Velké náměstí.
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné
3. PJ zná méně než 25 % respondentů, užívá je méně než 25 %.
4. Pojmenování vzniklo z apelativa *dvůr*.
5. Jméno získal po tehdejších panském dvoře (Ledecká 2010, s. 10).
6. VM B
7. Hof; Houf; Hoof; Centrum

⁸ V 80. letech 19. století nesla celá severozápadní část Smržovky jméno *Hofeberg* (Ledecká 2010, s. 13).

⁹ Dnes se tato část nazývá *Záhoří*.

Filip

1. Filip je kopec, na němž se nachází vlek, který vede z ulice Jana Švermy a protíná ulici Vřesová. PJ se používá jak pro kopec, tak pro vlek/sjezdovku.
2. mapy.cz; TM; MZS; PM
3. PJ zná 100 % respondentů, užívá je více než 75 %.
4. Kopec je nazýván OJ *Filip*.
5. Kopec byl pojmenován po ševci Filipu Krykorkovi (Ledecká 2010, s. 13).
6. VM D
7. U Kohoutka/ů¹⁰; Vlek U Filipa; Vlek; Na vleku; U vleku; Sjezdovka (Filip)

Finkstein

1. Finkstein je vrcholová skála, vyhlídka, nachází se na kopci zvaném Vyhlídka za bývalou místní částí Dvůr.
2. Geonames; mapy.cz; TM; MZS
3. PJ zná více než 75 % respondentů, používá je více než 25 %.
4. PJ je kompozitem německého OJ *Fink* (příjmení)¹¹ a apelativa *Stein* (kámen).
5. Místo bylo pojmenováno po průmyslníkovi jménem Fink (Schwarz 1934, s. 112).
6. VM DB
7. Fenkstein¹²; Finkštejn; Finkenstein; Finkův kámen; Finkova skála¹³;

¹⁰ Varianta se jmenuje podle ubytovacího zařízení *U Kohoutků*.

¹¹ Ačkoliv by se jméno dalo přeložit jako pěnkava, bylo by v tomto případě mylné se domnívat, že má místo s pěnkavami spojitost (Schwarz 1943, s. 112).

¹² Tuto variantu ojedinele uvádí Ginzl a Novák (1962, s. 64), dále uvádí varianty *Pěnkavčí kámen*; *Pěnkavčí vrch*.

¹³ PJ *Finkův kámen* a *Finkova skála* jsou kalky německého pojmenování.

Finkovka¹⁴; Vyhlídka; Vyhlídka generála Samochvalova¹⁵; Samochvalov;
Hvězda¹⁶

Fischerův kámen

1. Fischerův kámen se nachází v lese nedaleko od cíle sáňkařské dráhy.
2. MZS
3. PJ zná 25 % obyvatel, používá je méně než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *kámen*, které je blíže určené posesivním adjektivem *Fischerův*, utvořeným sufixem *-ův* z OJ *Fischer*.
5. „Nápis vytesal 10. srpna 1849 tehdejší majitel lesa, kde se kámen nachází, Franz Josef Fischer, který byl v té době majitelem usedlosti č.p. 170 v Jelením koutě. V tehdy politicky velmi neklidné době, po revoluci roku 1848, měl dokumentovat rozsáhlá starodávná majetková práva původních majitelů, řečených ‚láníků‘. Rok 1848 byl první signál pozdější svobodné občanské společnosti. Láníci byli první osídlenci na dosud panenské půdě převážně lesní, kterým český král zdarma věnoval půdu, aby ji zúrodnili. Nevolnictví se na ně nevztahovalo. Toto osídlení německými kolonisty se v Jelením koutě datuje do první poloviny 16. století. Těchto ‚lánů‘ je v Jelením koutě celkem pět a táhnou se od Vřesové ulice až k dnešní ulici Táborové. Hranice mezi jednotlivými lány jsou dodnes patrné podle souvislých řad kamenů – tzv. ‚hrobek‘. Tyto ‚hrobky‘ jsou zbytky pravděpodobně nejstaršího osídlení Smržovky“ (Helmut Wildner 1999 in Hodbořová 2013).
6. VM D+B
7. Fischerstein

¹⁴ Univerbizovanou podobu uvádí publikace *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné* (2010). Žádný z respondentů nepotvrdil její používání.

¹⁵ Generál Samochvalov byl velitelem oddílu, který v květnu 1945 osvobodil Smržovku, měl svůj oddíl vojáků nedaleko od *Vyhlídky*.

¹⁶ Na *Vyhlídce* byla po válce umístěna rudá pěticípá hvězda, podle které se místu začalo říkat *Hvězda*; tento název se na rozdíl od pojmenování *Vyhlídka generála Samochvalova* vžil a je stále používán.

Fortuna

1. Bývalý hostinec se nachází na křižovatce ulic Občanská a Lesní.
2. Matouschkova nová speciální mapa Ještědských a Jizerských hor 1938
3. PJ zná více než 75 % respondentů, užívá je více než 50 %.
4. PJ vzniklo z apelativa *fortuna* (štěstí, naděje, náhoda, ...).
5. Dům dostal jméno po staroitalské bohyni osudu a štěstí (Ledecká a Urbanová 2013, s. 10).
6. VM C₂
7. Zur Stadt Warschau¹⁷; F. Hübner's Restaurant¹⁸; Myslivecké muzeum

Fořtovna

1. Okolí Fořtovny (U Fořtovny) se nazývá část Smržovky mezi Jelením koutem, U Buku, Hřebenovkou a Liškovým kopcem.
2. mapy.cz; TM; MZS
3. PJ zná 25 % respondentů, užívá je méně než 25 %.
4. PJ vzniklo z apelativa *fořtovna*, které označuje hájenku.
5. Fořtovna skutečně sloužila jako hájenka.
6. VM B
7. Forsthaus; (Desfourská) hájenka; Hájovna

Hartwigův pramen

1. Pramen se nachází v lesoparku poblíž Parkhotelu.
2. mapy.cz, MZS; PM
3. PJ zná více než 50 % respondentů, používá je více než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apellativum *pramen*, které je blíže určené posesivním adjektivem *Hartwigův*, utvořeným sufixem *-ův* z OJ *Hartwig*.

¹⁷ Takto pojmenovaný hostinec se v budově nacházel roku 1754 (Ledecká a Urbanová 2013, s. 11).

¹⁸ Restaurace získala název podle majitele Franze Hübnera, kterým byl v roce 1903 přebudován do dnešní podoby (Ledecká a Urbanová 2013, s. 11).

5. Pramen je pojmenován podle Dr. Hartwiga Weiskopfa zabývajícího se vodoléčbou.
6. VM D+B
7. Hartwigsquelle; Schulbuschborn¹⁹; Pramen, Ptačí studánka

Horní Ves

1. Horní Ves je nejzápadnější část Smržovky, částečně mezi Dvorem a Jeelním koutem.
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné
3. PJ zná více než 75 % respondentů, používá více než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *ves*, které je blíže určené adjektivem *horní*.
5. Ves se rozkládala ve stráni Kostelního kopce (Ledecká 2010, s. 10), tedy nahoře.
6. VM A+B
7. Oberdorf; Hoření Ves; Na sportáku; U sportáku; začátek Horní Vsi (směrem od Hlavní ulice): U Valentů; U kravína; U Parkáče; U kostela; konec Horní Vsi: U Fialů; U Špindíry²⁰

Hřbitovní kaple

1. Kaple se nachází u hřbitova a Kostela sv. Archanděla Michaela.
2. mapy.cz
3. PJ zná více než 75 % respondentů, užívá je více než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *kaple*, které je blíže určené adjektivem *hřbitovní*, utvořeným sufixem *-ní* z apelativa *hřbitov*.
5. Kaple se nachází na hřbitově.
6. VM A+B
7. Kaple; Kaplička

¹⁹ Toto pojmenování je motivováno lokací pramene ve *Školní houštině* (*Schulbusch*).

²⁰ Pojmenování *U Valentů* vzniklo podle zelinářského krámků, *U Fialů* a *U Špindíry* odkazuje k názvům místní hospody; první z názvů podle majitelů a druhý podle nelibě vypadající obsluhy.

Hřebenovka

1. Trasa vede přes Černostudniční hřbet.
2. mapy.cz
3. PJ zná více než 50 % respondentů; užívá je více než 25 %.
4. Jde o univerbizované spojení *hřebenová cesta*.
5. Trasa vede přes Černostudniční hřbet, který je častěji nazýván hřebenem.
6. VM A
7. Šlajsna; Z Černé na Muchov

Chudeřín

1. Chudeřín se nachází na v od Dvora vinoucí se podél Údolní ulice až k hranicím s Tanvaldem.
2. mapy.cz
3. PJ zná více než 25 % respondentů, užívá je méně než 25 %.
4. PJ *Chudeřín* (od adj. *chudý*) vzniklo nepřesně odvozením z německého *betteln* (žebrať, prosit); přípona *-ín* označuje, že jde o název místa.
5. Povožníci zde údajně prosili osadníky o přípřež, protože terén zde byl velmi strmý (Ledecká 2010, s. 10).
6. VM C₂
7. Bettelgrund; Grunt; Údolní ulice; Pod viaduktem

Jelení bouda

1. Objekt se nachází u ulice Jelení kout, v jeho stejnojmenné odbočce.
2. TM
3. PJ zná více než 50 % respondentů; používá je více než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *bouda*, které je blíže určené adjektivem *jelení*, utvořeným sufixem *-í* z apelativa *jelen*.
5. Pojmenování chaty bylo zřejmě motivováno její lokací v Jelením koutu.
6. VM A+B
7. Hirschbaude; Hirsch Baude; Jelení chata; U vodojemu

Jelení kout

1. Část Jelení kout lze nalézt v J části Smržovky.
2. Geonames, mapy.cz, TM
3. PJ zná 100 % respondentů, užívá je více než 75 %.

4. PJ je odvozené od slova *jelen* (der Hirsch), to je pravděpodobně nepřesné, a to vlivem chybného doslovného překladu; mělo jít o slovo proso (die Hirse), to se v místním dialektu vyslovovalo jako /hírše/ (Ledecká 2010, s. 10), a doslovný překlad slova Winkel – *kout*, které se, stejně jako *Ecke*, používalo pro stranou ležící areály. Dnes je německá forma stále hojně používána, pravopis PJ, a především výslovnost procházely dalším vývojem.
5. Původní pojmenování souviselo se slovem proso (die Hirse), jež v Jelením koutu bylo pěstováno (Ledecká 2010, s. 10).
6. VM C₂+B
7. Hirschwinkel; Hirsch Winkel; Hirschwingel; Hiřivinkl; Hýřevinkl; Jeleňák

Kamenice

1. Řeka Kamenice tvoří hranici mezi městy Smržovka a Tanvald.
2. Geonames, mapy.cz, TM; MZS; PM
3. PJ zná více než 75 % respondentů, užívá je více než 75 %.
4. PJ je odvozeno od apelativa *kámen* příponou *-ice*.
5. Motivací pojmenování byla kamenitost koryta řeky.
6. VM C₁
7. Kamnitz

Kinoklub

1. Klub se nachází na rohu Lidického náměstí, v ulici Havlíčkova.
2. PM
3. PJ zná 100 % respondentů, používá je více než 25 %.
4. PJ je kompozitem apelativ *kino* a *klub*.
5. V budově bývalo kino.
6. VM C₂B
7. Kino; U Sežraný báby²¹

²¹ Podle názvu restaurace, která se v místě nacházela.

Kladívko

1. Kladívko je jedna z Čertových skal, nachází se mezi Černou studnicí a Berany.
2. mapy.cz; TM; MZS
3. PJ zná více než 25 % respondentů, používá je méně než 25 %.
4. PJ je deminutivem apelativa *kladivo*, vzniklo přidáním sufixu *-ko*.
5. Pojmenování je motivováno tvarem skály.
6. VM C₁
7. Hammer; Kačátko; Kachňátko²²; Ente; Čertovy skály

Kostel (sv. Archanděla Michaela)

1. Kostel se nachází na Kostelním kopci.
2. Geonames; mapy.cz; TM; MZS; PM
3. PJ zná 100 % respondentů, užívá je více než 75 %.
4. Apelativum *kostel* je blíže určeno propriem *Archanděl Michael* v posesivním gen., jemuž předchází abreviace adjektiva *svatý – sv.*
5. Pojmenování kostela je motivováno zasvěcením sv. Archandělu Michaelu.
6. VM B+(D)
7. Michael's Kirche

Kostelní kopec

1. Kopec s výškou 649 m n. m., na němž stojí kostel.
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné
3. PJ zná více než 25 % respondentů, používá je méně než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *kopec*, které je blíže určeno adjektivem *kostelní*, utvořeným sufixem *-ní* z apelativa *kostel*.
5. Na kopci dnes stojí kostel sv. Archanděla Michaela; stával zde i původní dřevěný kostelík.
6. VM C₂+B
7. Kirchberg; Kostelní vrch; Farské louky²³; Horní Ves; U kostela

²² PJ motivována též tvarem skály.

²³ Louka na *Kostelním kopci* byla součástí církevních pozemků.

Krimsberg

1. Jde o malý výběžek na v straně Jeleního koutu.
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné
3. PJ zná méně než 25 % respondentů, užívá je 0 %.
4. PJ je kompozitem německých slov *Krims* (nářečně křivka obecná) a *Berg* (hora); název se nepřekládá (Schwarz 1934, s. 111).
5. Pojmenování bylo motivováno výskytem křivky obecné (Fichtenkreuzschnabel).
6. VM C₂B
7. Krimsstelle; Krimsberg; Grünsberg

Kříž v Jablonecké ulici

1. Kříž se nachází v ulici Jablonecká u autobusové zastávky Smržovka, pramen Nisy.
2. mapy.cz
3. PJ zná více než 50 % respondentů, používá je méně než 25 %.
4. Základem pojmenování apelativum *kříž*, které je v postpozici blíže určené lokací – v *Jablonecké ulici*.
5. Kříž nechal zřídit Anton Dressler v roce 1836 (Koulová a Lubas 2010, s. 56); své pojmenování má po ulici, v níž se nachází.
6. VM B+A
7. Kříž v Jablonecký; Kříž v průmyslové zóně

Kříž v Údolní ulici

1. Kříž se nachází pod viaduktem vedle Údolní ulice (Koulová a Lubas 2010, s. 57).
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné
3. PJ zná více než 25 % respondentů, užívá je 0 %.
4. Základem pojmenování apelativum *kříž*, které je v postpozici blíže určené lokací – v *Údolní ulici*.
5. Kříž má jméno podle umístění; původně ho nechal zřídit pro chorou ženu Anton Schöler roku 1749 (Koulová a Lubas 2010, s. 57).
6. VM B+A

Kříž ve Školní ulici

1. Kříž se nachází u ZŠ, u křižovatky s ulicí Hornoveská.
2. mapy.cz
3. PJ zná více než 75 % respondentů, používá je více než 25 %.
4. Základem pojmenování apelativum *kříž*, které je v postpozici blíže určené lokací – *ve Školní ulici*.
5. Kříž má název podle školy v jeho blízkosti; postavil se dle ustanovení závěti pana Kaulfusse z roku 1819 (Koulová a Lubas 2010, s. 57).
6. VM B+A
7. Schulkreuz; Křížek (u školy); U křížku; U Schaurichů; U Drahušky²⁴

Kukův kříž

1. Mezi Černostudničním hřbetem a ulicí Věry Kozákové vede turistická cesta, nedaleko níž se nachází myslivecký posed a poblíž něj se nachází kříž.
2. TM; MZS
3. PJ zná méně než 25 % respondentů, užívá je méně než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *kříž*, které je blíže určené posesivním adjektivem *Kukův*, utvořeným sufixem *-ův* z OJ *Kuk*.
5. Kříž stojí na počest J. Kuka, na témž místě zesnulém 12. 2. 1997 odpodne po mýtní těžbě na zástavu srdce (Stoklasa 2019).
6. VM D+B

Kunzeho kříž

1. Kříž se nachází asi v polovině cesty na Berany z ulice Jelení kout.
2. TM; MZS
3. PJ zná méně než 25 % respondentů, užívá je méně než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *kříž*, které je blíže určené posesivním adjektivem *Kunzeho*, utvořeným sufixem *-ho* z OJ *Kunze*.
5. Kříž připomíná tragickou smrt čtyř a půl ročního Antonína Kunzeho, který se ztratil z bydliště na samotě, Za hájem u Hutě, a v lesích zemřel. Tělo se našlo 25. července 1790, dva měsíce po Antonínově zmizení

²⁴ Varianta *U Drahušky* je motivovaná stejnojmenným pekařstvím v blízkosti křížku.

(Stoklasa 2019).

6. VM D+B
7. Toníčka Kunzeho

Kynologické cvičiště

1. Cvičiště se nachází v Selském koutu mezi ulicemi Luční.
2. mapy.cz; TM; PM
3. PJ zná více než 75 % respondentů, užívá více než 25 %.
4. PJ vzniklo toponymizací apelativního sousloví *kynologické cvičiště*.
5. Probíhá zde výcvik psů.
6. VM B
7. Cvičák; Na Cvičák; Pejškaři; Na Kedru

Liškův kopec

1. Kopec se nachází ve Střední Smržovce mezi ulicemi Na Stráži a Lesní.
2. Geonames; mapy.cz; TM; MZS; PM
3. PJ zná více než 50 % respondentů, používá je méně než 25 %.
4. Základem PJ je apelativum *kopec*, které je blíže určené posesivním adjektivem *Liškův*, utvořeným sufixem *-ův* z OJ *Liška*.
5. PJ se nazývá podle Lišků, rodiny starousedlíků ze Střední Smržovky. Potomci rodiny tam dodnes žijí (Ledecká 2019).
6. VM D+B

Lužická Nisa

1. Řeka přitéká z Lučan a částečně tvoří hranici mezi nimi a Smržovkou.
2. Geonames; mapy.cz; MZS; PM
3. PJ zná více než 75 %, ale v této podobě je používá méně než 25 %
4. Základem PJ je proprium *Nisa*, které je blíže určené adjektivem *lužická*, utvořeným sufixem *-ská* (redukce *-c+-ská* na *-cká*) z ZJ *Lužice*. Samotné hydronymum *Nisa* je nejasného původu.
5. Pojmenování bylo motivováno ZJ *Lužice*.
6. VM A+C₁
7. Neisse Fluss; Nisa; Nysa; Pramen Nisa/y; U pramene Nisy; U Nisy

Malá strana

1. Část Dolní Smržovky u ulice Malostranská.
2. mapy.cz; TM; PM
3. PJ zná více než 25 %, používá je méně než 25 %.
4. Základem PJ je apelativum *strana*, které je blíže určené adjektivem *malá*, vyjadřujícím velikost.
5. Malá strana byla pojmenována podle toho, že jde o menší část Dolní Smržovky.
6. VM C₁+B
7. Kleine Seite; Malostranská; U Věry Kozákové²⁵

Malé Polsko

1. Malé Polsko zabíralo část dnešní Střední Smržovky.
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné
3. PJ zná více než 75 % respondentů, užívá je více než 50 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je proprium *Polsko*, které je blíže určené adjektivem *malé*, vztahujícím se k rozměru. Z motivace pojmenování je ale zřejmé, že jméno nemá souvislost s rozměrem části ani s Polskem, nýbrž s jedním z obyvatel.
5. Malé Polsko získalo název nejspíš podle jednoho z obyvatel Bensdorfu zvaného *klein Pohl*; oblast Malého Polska byla kamenitá a pustá (Feix 1926, s. 47), zřejmě proto, či podle místního šenku – Steinschenke, když zde ještě stával, jí nářečně říkali *Steinpolen*; v 18. století se setkáváme s pojmenováním *Polen* (Schwarz 1934, s. 36). Roku 1910 bylo rozhodnuto o přejmenování Kleinpolen na Mittel-Morchenstern
6. VM C₁+C₂
7. Kleinpolen, dříve Steinpolen; Klein Pohlen; Střední Smržovka; U vinotéky Honcnejmanových²⁶

²⁵ Ulice Malostranská navazuje na ulici Věry Kozákové.

²⁶ Vinotéka se nachází v Občanské ulici č. p. 1172 ve Střední Smržovce, tedy v Malém Polsku.

Malinový kout

1. Kout zabíral nejsevernější část Smržovky, u hranic s Jiřetínem pod Bukovou.
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné
3. PJ zná méně než 25 % respondentů, užívá je 0 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelatívu *kout*, které je blíže určené adjektivem *malinový*, utvořeným sufixem *-ový* z apelatívu *malina*, šlo ale nejspíš o mylný doslovný překlad slova *Himbeerecke*.
5. V původní německé variantě šlo nejspíše o *Ingwerecke*, ne *Himbeerecke* (koření zázvoru bylo oblíbené mezi místními obyvateli), k přejmenování koutu došlo zřejmě vlivem nářeční výslovnosti: /imbəreke/ (Schwarz 1934, s. 55).
6. VM C₂+B
7. *Himbeerecke*; U Malinských; Hoření Jiřetín²⁷

Möhwald

1. Möhwald byla hospoda č. 353 po cestě do Beran (Urbanová 2015, s. 21).
2. Smržovský zpravodaj; Matouschkova nová speciální mapa Ještědských a Jizerských hor 1938
3. PJ zná méně než 25 % respondentů, užívá je méně než 25 %.
4. PJ vzniklo z OJ *Möhwald*.
5. Hospoda byla pojmenována po Josefu Möhwaldovi.
6. VM D

Na Kedru

1. Kedr je vyhlídka ve Smržovce Luční.
2. mapy.cz; TM; MZS; PM
3. PJ zná 100 % respondentů, užívá je 75 %.
4. PJ vzniklo z apelatívu *keďr* v lokálu ve spojení s prepozicí *na*.
5. Pojmenování bylo motivováno *hláškou* chlapců, kteří chodili na místo

²⁷ *Malinový kout* spadá do katastru obce Smržovka, ale pro blízkost s Jiřetínem bylo v dotazníku vyplněno toto PJ jako varianta, kterou respondent ale aktivně nepoužívá.

sportovat, také plivat, tedy zřejmě od *kedr* (*kemr*, *plivanec*²⁸) (Ledecká 2010, s. 13).

6. VM A+C₂
7. *Kedr*; U *Janečků*²⁹

Na kluzišti

1. Kluziště se nachází při odbočce z Husovy ulice za smržovským infocentrem.
2. MZS
3. PJ zná více než 75 % respondentů, používá je více než 50 %.
4. PJ vzniklo z apelativa *kluziště* v lokálu ve spojení s prepozicí *na*.
5. *Kluziště* se označuje podle činnosti, která je na něm vykonávána.
6. VM A+B
7. Kluziště; Na kluzáku; Na plácku

Na kopečku

1. Jde o jižní část kopce Louka.
2. Geonames; mapy.cz; TM; MZS; PM
3. PJ zná více než 50 % respondentů, užívá je 25 %.
4. Základem předložkového pojmenování je deminutivum apelativa *kopce* – *kopeček* v lokálu, lokace je upřesněna prepozicí *na*.
5. Pojmenování bylo motivováno terénem – mírným kopcem.
6. VM A+B
7. *Weisser Villa*³⁰; *Firma Karla Hubeného*³¹

²⁸ Kartotéka NLA PSJČ uvádí jiný význam slova *kedr*, který souvisí s výrobou bot, přesněji s podešví. Ouředník (2016, s. 97) ve *Šmírbuchu* vykládá *kedr* jako chléb. Čeština 2.0 (2016) uvádí 5 významů slova *kedr*: 1. chléb, krajíc; 2. brzda; 3. těsnění; 4. označení pro cokoliv nechutného; 5. věc, kterou nejsme správně nazvat.

²⁹ Podle jednoho z bývalých vlastníků domu č. e. 153 (dříve 1226); býval jediný poblíž *Kedru*.

³⁰ Vila se nachází v ulici Na Kopečku č. p. 1064.

³¹ Firma se nachází též v ulici Na Kopečku (č. p. 891).

Na Švihovně

1. Na Švihovně se nachází za Viaduktem u ulice Údolní.
2. mapy.cz³²; TM
3. PJ zná více než 25 % respondentů, užívají je méně než 25 %.
4. Základem PJ je subs. *švihovna* v lokálu, poloha je určena prepozicí *na*.
5. Motivace je neznámá.
6. –
7. U Morávka³³

Nová Mýtina

1. Nová Mýtina je místní částí Smržovky, šlo o drobnější vymýcenou část západně od Jeleního koutu.
2. Geonames; mapy.cz; TM; MZS; PM
3. PJ zná více než 25 % obyvatel, užívají je méně než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *mýtina*, které je blíže určené adjektivem *nová*. Jedná se o doslovný překlad německého Neurode.
5. Místo označovalo nově vymýcenou část Smržovky.
6. VM C₁+B
7. Neurode; Nad sáňkařskou; U sáňkařské

Ovečkový betlém

1. Betlém se nachází na rozhraní ulic Vřesová a Občanská.
2. tištěná mapa – MZS
3. PJ zná více než 75 % respondentů, užívá je více než 50 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *betlém*, které je blíže určeno adjektivem *ovečkový*, utvořeným sufixem *-ový* z deminutiv apela-tiva ovce – *ovečka*.
5. Betlém zdobí malba několika oveček.

³² Mapy.cz i například *Topografická mapa v systému S-1952* chybně uvádějí název *Na Švihově*.

³³ Podle vlastníka jednoho z domů v místě.

6. VM C₂+B
7. U Dědinů³⁴

Palcát

1. Jde o skálu na Bínově vrchu.
2. tištěná mapa –TM; PM
3. PJ zná více než 50 % respondentů, používá je méně než 25 %.
4. PJ vzniklo z německého *Balzerstein*; vlivem nářečí došlo ke změně b > p, dále se jméno formálně přizpůsobilo apelativu *palcát*.
5. Původní varianta, německé posesivní Balzerstein, vzniklo z nářečního hypokoristika ke jménu Balthasar (ještě v roce 1769 Baltzar Berg) (Schwarz 1934, s. 40).
6. VM D
7. Balzerstein; Balzerberg; Balzerova skála

Památník Věry Kozákové

1. Památník se nachází při nepojmenované odbočce z Hlavní silnice ve východní části Dolní Smržovky.
2. mapy.cz; TM, MZS; PM
3. PJ zná více než 50 % respondentů, užívá je 25 %.
4. Základem pojmenování je apelativum *památník*, které je blíže určené OJ *Věra Kozáková* v genitivu, vyjadřující, komu je pomník věnován.
5. Věra Kozáková, jedna z obětí druhé světové války, byla popravena 8. května roku 1945.
6. VM B+D
7. U Věry Kozákovy

Parkhotel

1. Parkhotel se nachází na kopci, v lesoparku, mezi ulicemi Komenského a Kostelní.
2. mapy.cz; TM; MZS; PM
3. PJ zná 100 % respondentů, užívá je více než 75 %.

³⁴ Podle bývalých vlastníků domu č. p. 1172.

4. PJ je kompozitem apelativ *park* a *hotel*.
5. Hotel se nachází v parku.
6. VM AB
7. Park; Parkáč; Na Parkáči; Na Parku

Petrův kout

1. Nacházel se mezi Smržovkou Luční a Selským koutem.
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné
3. PJ zná méně než 25 % respondentů, užívá je 0 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *kout*, které je blíže určené posesivním adjektivem *Petrův*, utvořeným sufixem *-ův* z OJ *Petr*.
5. Jedná se o doslovný překlad německého *Pieterecke*; Peter Huyer zde vlastnil dům č. 52/51, nářečně se Peter vyslovoval /piter/ (od toho *Piterecke*).
6. VM D+B
7. *Pieterecke*; *Piterecke*

Pirglovka

1. Louka leží za domem č. p. 474 (Urbanová et al. 2010, s. 230).
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné
3. PJ zná méně než 25 % respondentů, užívá je 0 %.
4. *Pirglovka* vzniklo z původního německého *Pirglwiese* jako univerbizace kalku *Pirglova louka*.
5. Louka se jmenuje podle majitele pozemku, pana Pirgla (Urbanová et al. 2010, s. 230).
6. VM D
7. *Pirglwiese*; *Pirglova louka*

Rašelinový potok

1. O Rašelinovém potoce literatura nepojednává, v mapách není zaznamenán, proto ho nejsme s to lokalizovat.³⁵
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné

³⁵ Podle Rašelinové ulice bychom se mohli domnívat, že jde o potok v její blízkosti, ten se ovšem nazýval (kleine) *Heideflössel*; může tudíž jít o dvojí pojmenování jednoho toku, ale zároveň mohl být *Moorbach* jakýkoliv jiný potok v oblasti rašeliníšť či vřesovišť.

3. PJ zná více než 25 % respondentů, užívá ho méně než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *potok*, které je blíže určené adjektivem *rašelinový*, to vzniklo přidáním sufixu *-ový* z apelativa *rašelina*.
5. Potok nejspíš protékal přes rašeliniště, což motivovalo jeho název.
6. VM C₁+B
7. Moorbach; Potok

Rozinkový kopec

1. Jde o jednu z vyvýšenin kopce Louka (Wiese), u domu č. p. 461 v Selském koutu (dnes Luční) (Schwarz 1934, s. 142).
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné
3. PJ zná méně než 25 % respondenti, užívá je 0 %.
4. Základem kalku z němčiny je apelativum *kopec*, které je blíže určené adjektivem *rozinkový*, utvořeným sufixem *-ový* z apelativa *rozinka*. Z německého *Rosinenberg* se vlivem nářečí přidával k subs. *Rosine* sufix *-ke*, výslovnost byla /roziŋknberg/ (Schwarz 1934, s. 142).
5. Motivace pojmenování není známa.
6. VM C₁+B
7. Rosinenberg

Sáňkařská dráha

1. Dráha se nachází v Jelením koutu poblíž ulice Táborová.
2. mapy.cz; TM; MZS; PM
3. PJ zná 100 % respondentů, užívá je 75 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *dráha*, které je blíže určené adjektivem *sáňkařská*, utvořeným sufixem *-ská* z apelativa *sáňkař*.
5. Jde o sportoviště postavené za tímto účelem.
6. VM B
7. Dráha; Na dráze; Sáňkařská

Seibtův kout

1. Nacházel se uprostřed části Dvůr, okolo Husovy ulice zaujímal Lidické náměstí, a ještě část podél Hlavní ulice.
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné

3. PJ zná méně než 25 % respondentů, užívá je 0 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelatium *kout*, které je blíže určené posesivním adjektivem *Seibtův*, utvořeným sufixem *-ův* z OJ *Seibt*.
5. Kout se jmenuje podle rodiny; rodina Seibtova (dříve psáno i Seibethova) bydlela v domě č. 150.
6. VM D+B
7. Seibtecke

Selská skála

1. Skála se nachází při ulici Táborová v Jelením koutu.
2. MZS
3. PJ zná méně než 25 % respondentů, užívá je 0 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelatium *skála*, které je blíže určené adjektivem *selská*, utvořeným sufixem *-ská* vyjadřujícím vztah k druhu (*sedlák*).
5. Skála patřila sedláku Antonu Feixovi (Schwarz 1934, s. 84).
6. VM D+B
7. Bauerstein

Selský kout

1. Část navazuje směrem na V na Dvůr, podél toku Smržovského potoka.
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné
3. PJ zná méně než 25 % respondentů, užívá je 0 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelatium *kout*, které je blíže určené adjektivem *selský*, utvořeným sufixem *-ský* vyjadřujícím vztah k druhu (*sedlák*).
5. Dům č. 37 vlastnil sedlák Anton Cajetan Vorbach (Schwarz 1934, s. 84).
6. VM D+B
7. Bauerecke; Paurek; Luční³⁶

³⁶ Na území *Selského koutu* se dnes nachází část *Smržovka Luční*.

Schafferův kout

1. Kout zabíral okolí Smržovského potoka v části severně od Střední Smržovky.
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné
3. PJ zná méně než 25 % respondentů, užívá je 0 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *kout*, které je blíže určené posesivním adjektivem *Schafferův*, utvořeným sufixem *-ův* z OJ *Schaffer*.
5. Majitel domů č. 38–40, Zimmermann, byl v panské službě a byl přezdívaný *Schaffer* (šafář), proto se okolí domů začalo přezdívat *Schafferecke* (*Schafferův kout*), byl zde též Šafářův vrch (Schwarz 1934, s. 85).
6. VM D+B
7. Schafferecke

Scholzeho kříž

1. Kříž se nachází u křižovatky ulic Táborová a Jelení kout.
2. mapy.cz; MZS
3. PJ zná 25 % respondentů, užívá je 0 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *kříž*, které je blíže určené posesivním adjektivem *Scholzeho*, utvořeným sufixem *-ho* z OJ *Scholze*.
5. Kříž nechal po svém návratu z Brazílie v roce 1900 zhotovit Josef Scholze, majitel nedalekého hostince a lesník. Kříž je poděkováním za šťastný návrat domů (mapy.cz).
6. VM D+B

Smírčí kříž

1. Kříž stál mezi Vyhlídkou a Bukovou horou, na pozemku č. 2441 (Koulová, Lubas 2010).
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné
3. PJ zná 25 % respondentů, užívá je méně než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *kříž*, které je blíže určené adjektivem *smírčí*, utvořeným sufixem *-čí* z apelativa *smír*.
5. Smírčí kříže se staví na místech, kde se stalo neštěstí; tento se nacházel na místě, kde byl nalezen umrzlý rychtář zvaný Franz Sepp (Koulová, Lubas

2010).

6. VM B

Smržovská lípa

1. Lípa se nachází u školy, roste u Kříže ve Školní ulici.
2. mapy.cz
3. PJ zná více než 25 % respondentů, používají je méně než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelatium *lípa*, které je blíže určené adjektivem *smržovská*, to vzniklo přidáním sufixu *-ská* z MJ *Smržovka*.
5. Lípa je památným stromem České republiky.
6. VM A+B
7. Lípa u křížku

Smržovský potok

1. Pravostranný přítok Kamenice; do Smržovky přitéká v Brusičském údolí.
2. Geonames, mapy.cz, TM; MZS; PM
3. PJ zná více než 75 % respondentů; používá je více než 50 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelatium *potok*, které je blíže určené adjektivem *smržovský*, to vzniklo přidáním sufixu *-ský* z MJ *Smržovka*.
5. Smržovský potok je jediný větší tok protínající obec Smržovka, po které převzal název.
6. VM A+B
7. Bach; Potok; sám nesl pojmenování podle toho, kterou částí Smržovky protékal: Grundbach (Údolní potok), Mühlbach (Mlýnský potok), Flösselbach (Říční potok)³⁷ (Ledecká 2010, s. 13).

³⁷ *Staffenflössel, Heideflössel a Mühlbach* jsou podle Feixe (1926, s. 11) přítoky Smržovského potoka, případně přítoky přítoků. Dnes není jednoznačné, které potoky názvy označovaly. Docházelo buď k zdvojení názvů (mlýnů i vřesovišť bylo na katastru více), nebo se označení *Grundbach* využívalo i pro přítoky.

Sportovní střelnice

1. Střelnice se nachází poblíž hranice Smržovky s Novou Vsí, nedaleko Muzea obrněné techniky.
2. Geonames; mapy.cz; TM; MZS; PM
3. PJ zná více než 75 % respondentů, užívá je méně než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apellativum *střelnice*, které je blíže určené adjektivem *sportovní*.
5. V místě se nachází sportovní střelnice.
6. VM B
7. Střelnice; U Sportáka

Staffenův kout

1. Kout zabíral malou část mezi Horní Vsí a Jelením koutem, dotýkal se části Vřesového potoka.
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné
3. PJ zná více než 25 %, užívá je méně než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apellativum *kout*, které je blíže určené posesivním adjektivem *Staffenův*, utvořeným sufixem *-ův* z OJ *Staffen*, které je nářeční obměnou OJ *Stephan*.
5. Kout se jmenoval po Staffenovi, majiteli domu č. p. 212 (Ledecká 2010, s. 10).
6. VM D+B
7. Staffecke

Střední Smržovka

1. Se nachází zhruba ve středu Smržovky, podél Hlavní ulice, kde zabírá rozlehlou část mezi Jelením koutem a Smržovským potokem (dříve Kleinpolen).
2. Geonames; mapy.cz; TM; MZS; PM
3. PJ zná 100 % respondentů, užívá je více než 75 %.
4. Základem dvouslovného PJ je MJ *Smržovka*, které je blíže určené adjektivem *střední*, vyjadřujícím polohu v obci.
5. Označení bylo motivováno polohou ve středu obce.
6. VM A+C₁
7. Mittel-Morchenstern; Kleinpolen; Malé Polsko; Střední; Středák

Studánka nad lípou

1. Je jednou ze studánek ve Vraním koutu.
2. MZS
3. PJ méně než 25 % respondentů, užívá je méně než 25 %.
4. Základem pojmenování je apelativum *studánka*, deminutivem vytvořeným sufixem *-ánka* ze substantiva *studna*, které je blíže určené předložkovou lokací v instrumentálu *nad lípou*.
5. Studánka získala jméno podle toho, že je lokalizováno nad lípou.
6. VM B+A+B

Školní houština

1. Les se nachází na Školním kopci (640 m n. m.), tedy kopci, pod kterým se nachází škola a na němž je Parkhotel. Označení Školní houština se ale spíše používalo pro kopec jako takový.
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné
3. PJ zná méně než 25 % respondentů, užívá je méně než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *houština*³⁸, které je blíže určené adjektivem *školní*, to vzniklo přidáním sufixu *-ní* z apelativa *škola*.
5. Motivací pojmenování byla blízkost školy.
6. VM A+B
7. Schulbusch; Schulwald³⁹; Schulhübel; Schulberg; Školní kopec; Kaiser Franz Josef-Regierungs-Jubiläums-Park⁴⁰; Kaiserhöhe; Park⁴¹

³⁸ PJ *Školní houština* uvádí Ledecká (2010, s. 13), *Busch* bylo ale v místním dialektu synonymem pro *Wald* – les.

³⁹ Uvádí ojedinele Feix (1926, s. 41).

⁴⁰ Schwarz (1934, s. 58) uvádí, že tento název byl ustanoven roku 1897 při výročí vlády císaře Františka Josefa I., ačkoliv už tehdy bylo jasné, že se tak komplikovaný název do úzu obyvatel nedostane.

⁴¹ *Kaiserhöhe (Císařská výšina)* byla také stejnojmenná výletní restaurace (postavena r. 1901), ta se po roce 1930 (po rekonstrukci) nazývá *Parkhotel* (Ledecká a Urbanová 2013, s. 1).

Tabulový kopec

1. Jde o jednu z vyvýšenin kopce Louka (Wiese).
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné
3. PJ zná méně než 25 % respondentů, užívá je méně než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *kopec*, které je blíže určené adjektivem *tabulový*, utvořeným sufixem *-ový* z apelativa *tabule*.
5. Původní Tafelberg se nevztahuje k subs. Tafel, ale k Toffel, což je hypokoristikum jména Christof; jméno Toffel bylo mylně považováno za důsledek nářeční změny *a > o*, proto byla uměle vytvořená varianta Tafel. Kopec by se tedy měl spíše nazývat Kryštofův (Schwarz 1934, s. 85).
6. VM C₁+B
7. Tafelberg; Taffelberg

U Bobše

1. Jídelna U Bobše se nachází na Lidickém náměstí.
2. mapy.cz
3. PJ zná 100 % respondentů, užívá je více než 50 %.
4. Základem názvu je OJ *Bobš* v genitivu s lokací určující prepozicí *u*.
5. Jídelna se jmenuje podle otců jednoho z původních vlastníků.
6. VM A+D
7. Bývalý textil⁴²; U Hotovců⁴³

U buku

1. Jde o místní část nacházející se mezi Muchovem a U fořtovny.
2. mapy.cz; TM
3. PJ zná 25 % respondentů, užívá je méně než 25 %.
4. Základem je apelativum v gen. *buk*, jeho lokace je upřesněna prepozicí *u*.
5. Místo nejspíš označuje okolí významného stromu.
6. VM A+B

⁴² V budově býval za socialismu obchod s textilním zbožím a galanterií; nazýván též TEP (zřejmě textilní průmysl).

⁴³ Na stejné adrese je registrována obchodní společnost ULTRA Smržovka v.o.s., jejíž společníky jsou Jan a Marek Hotovcovi.

U kašny

1. Kašna je na Lidickém náměstí.
2. mapy.cz
3. PJ zná více než 75 % respondentů, užívá je více než 50 %.
4. Základem je apelativum v gen. *kašna*, jeho lokace je upřesněna prepozicí *u*.
5. Jde o místo poblíž kašny.
6. VM A+B
7. Na Malém náměstí.

U kláštera

1. Klášter se nachází mezi ulicemi Klášterní, Tovární a řekou Kamenicí; prostor mezi ulicemi Luční a Klášterní se nazývá U kláštera.
2. mapy.cz; TM
3. PJ zná více než 75 % respondentů, užívá je více než 25 %.
4. Základem je apelativum *klášter* v gen., jeho lokace je upřesněna prepozicí *u*.
5. Pojmenování bylo motivováno vzhledem budovy Kláštera, jedné z Prieb-schových továren, které svojí architekturou vyčnívají mezi ostatními budovami.
6. VM A+C₁
7. Klášter; (Bývalá) Seba; Prieb-sch Fabrik

U Kulichů

1. Cukrárna se nachází v ulici Luční 1354.
2. mapy.cz
3. PJ zná 100 % respondentů, užívá je více než 50 % uživatelů.
4. Základem pojmenování je OJ *Kulich* v genitivu plurálu s prepozicí *u* upřesňující lokaci.
5. Skutečné jméno majitele je Volech, ovšem, protože se mu říká Kulich, je cukrárna pojmenována U Kulichů.
6. VM A+D
7. U Volechů⁴⁴; Cukrárna (na Luční)

⁴⁴ Podle skutečného příjmení majitelů.

Urbanova křížová cesta

1. Cesta je vybudována ve Střední Smržovce (v Malém Polsku). Vede od Ovečkového betlému přes les nad ním až ke Smržovskému peklu, končí zastavením s Pannou Marií Smržovskou.
2. mapy.cz; MZS
3. PJ zná více než 75 % respondentů, užívá je více než 25 %.
4. Základem pojmenování je apelativum *cesta*, jejíž druh je blíže specifikován adjektivem *křížová* (apelativum *kříž* a sufix *-ová*), které je blíže určené posesivním adjektivem *Urbanova*, utvořeným sufixem *-ova* z OJ *Urban*.
5. Křížovou cestu vytvořil umělec Petr Urban.
6. VM D+B
7. Křížová cesta (Petra Urbana); Petrova cesta; Křížová cesta na Malém Polsku

U Silnice

1. Hospoda se nachází u Hlavní ulice poblíž železniční zastávky Smržovka Luční.
2. mapy.cz
3. PJ zná více než 75 % respondentů, užívá je více než 25 %.
4. Předložkové PJ vzniklo z apelativa *silnice* v genitivu, lokace je přiblížena prepozicí *u*.
5. Hospoda se nachází u silnice.
6. VM A+B
7. U Moraváka⁴⁵; U Nikolase; U Nikolý⁴⁶; U Hraboše⁴⁷

Vorbachův kout

1. Jde o výběžek Střední Smržovky okolo ulice Zvonková.
2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné.
3. PJ zná více než 25 % respondentů, užívá ho méně než 25 %.

⁴⁵ Podle bývalého majitele podniku – Nikolý Pirlomova, který pochází z Brna a býval přezdíván Moravák.

⁴⁶ Podle bývalého majitele podniku – Nikolý Pirlomova.

⁴⁷ Podle přezdívky bývalého majitele Jana Hrabánka.

4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *kout*, které je blíže určené posesivním adjektivem *Vorbachův*, utvořeným sufixem *-ův* z OJ *Vorbach*.
5. Kout je pojmenovaný po rodině Vobrachově z domu č. p. 113 (Ledecká 2010, s. 10).
6. VM D+B
7. Vorbachecke; Zvonková

Viadukt

1. Viadukt přemostňuje údolí za hlavním smržovským nádražím.
2. mapy.cz; TM; MZS; PM
3. PJ zná 100 % respondentů, užívá je více než 75 %.
4. Pojmenování vzniklo z apelativa *viadukt*.
5. Viadukt je mostní stavba, zprav. železniční, překlenující údolí, ulice ap. (ssjč).
6. VM B
7. Viaduktbau; Železniční viadukt Smržovka

Vraní kout

1. Vraní kout se nachází okolo ulice Okružní u Dolní Smržovky.
2. Geonames; TM; MZS
3. PJ zná více 25 % respondentů, užívá je méně než 25 %.
4. Dvouslovné pojmenování je kalkem německého kompozita *Krähwinkel*, vzniklým z částí *Krähe* (vrána) a *Winkel* (kout).
5. VM C₂+B
6. Jde o posměšné jméno pro méně rozvinuté části obce (Schwarz 1934, s. 36).
7. *Krähwinkel*; *Krévinkl*; *Krévinek*; *Krévink*

Vřesový potok

1. Podle Schwarze (1934, s. 130) se *große Heideflössel* (velký Vřesový potok) jmenovala část potoku protékajícího od Nové Vsi zhruba oddělujícího hranice Jeleního koutu a Malého Polska od Staffenova koutu a Horní Vsi, a to část za Lučním mlýnem směrem ke Smržovskému potoku. Do tohoto toku se směrem z vřesoviště z Horní Vsi vléval ještě *kleine Heideflössel*

(malý Vřesový potok); tok se pak v Schafferově koutu vlévá do Smržovského potoka. Schwarz dále zmiňuje ještě další dva stejnojmenné potoky. Lilie a kol. (1895, s. 195) připisují velkému Vřesovému potoku celý tok od Nové Vsi; spodní přítoky velkého Vřesového potoka nazývá *Hirschwinkler Wasser*.⁴⁸

2. Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné.
3. PJ zná více než 25 % respondentů, užívá je méně než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apellativum *potok*, které je blíže určené adjektivem *vřesový*, utvořeným sufixem *-ový* z apellativa *vřes*.
5. Vřesový potok zřejmě protékal vřesovištěm, které motivovalo jeho pojmenování.
6. VM C₁+B
7. Heideflössel; Potok

Záhoří

1. Záhoří leží na S od Dvora při západní straně Smržovky.
2. Geonames; mapy.cz; TM; PM
3. PJ zná 75 % respondentů, používá je více než 25 %.
4. PJ vzniklo univerbizací spojení *za horami*.
5. Význam německého Grund je údolí, podobně Záhoří.
6. VM A
7. Grund; Grunt; V Gruntě

Zámeček

1. Zámeček se nachází na náměstí T. G. Masaryka.
2. Geonames; mapy.cz; TM; MZS; PM
3. PJ zná 100 % respondentů, užívá je více než 75 %.
4. PJ vzniklo z deminutiva apellativa zámek – *zámeček*.
5. Budova připomíná zámek.
6. VM C₁
7. Schlößchen; Muzeum místní historie a výstavní síň Smržovka; Kulturní středisko

⁴⁸ Tok *Vřesového potoka* pro nás bylo obtížné lokalizovat, neboť literatura o drobných tocích pojednává různě a v mapách nebyly vůbec zaznamenány. Rozdílné informace o místě toku nejspíše vyplývají z faktu, že vřesoviště se ve Smržovce nacházelo několik a potoky z nich vytékající byly nazývány stejně.

5.2. Názvy žijící v úzu

Betlém

1. Budova se nachází u křižovatky Hlavní ulice a ulice Malostranská, dům č. p. 960.
2. úzus
3. PJ zná 100 % respondentů, užívá je více než 25 %.
4. PJ vzniklo z MJ *Betlém*.
5. Motivace není známa.
6. VM C₂
7. U Ráje⁴⁹

Blázinec

1. Místo se nachází v ulici Vřesová č. p. 160.
2. úzus
3. PJ zná více než 25 % respondentů, užívá je méně než 25 %.
4. PJ vzniklo z apelativa *blázinec*.
5. Název pojmenovává Autodopravu Radima Kotrbance, jehož řidiči si v práci připadali jako v blázinci (Ledecká 2019).
6. VM C₂
7. U Kotrbanců

Císařské kameny

1. Císařské kameny se nacházejí jižně pod Parkhotelem.
2. úzus
3. PJ zná 50 % respondentů, používá je 25 %⁵⁰.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apellativum v plurálu *kameny*, které je blíže určené adjektivem *císařské*, utvořeným sufixem *-ské* z apelativa císař.
5. Památník byl vytvořen k 50. výročí panování císaře Františka Josefa I.
6. VM D+B
7. Památník císaře Františka Josefa I.

⁴⁹ *Betlém* se nachází naproti hotelu *Ráj*.

⁵⁰ Oficiální označení *Památník císaře Františka Josefa I.* (mapy.cz) používá 1 respondent.

Černý kůň

1. Budova se nachází na křižovatce ulic Roosewelta⁵¹ a Kostelní.
2. úzus
3. PJ zná více než 75 % respondentů, užívá ho více než 50 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *kůň*, které je blíže určené adjektivem *černý*, vyjadřujícím barvu.
5. Na štítu budovy je připevněna černá (dnes značně oprýskaná) hlava koně.
6. VM C₂
7. Kůň

Eden

1. Budova se nachází kousek za železničním přejezdem při ulici Roosewelta.
2. úzus
3. PJ zná více než 75 % respondentů, užívá je více než 50 %.
4. PJ z MJ *Eden*.
5. Reklamní jméno má vyvolat pozitivní konotace.
6. VM C₂
7. Mahla Fabrik; U Mahla; Obal; Strojbal⁵²

Grindl

1. Jde o lesík, do něhož vede ulice Rybniční, z druhé strany je ohraničen ulicí Luční.⁵³
2. úzus
3. PJ zná méně než 25 % respondentů, používá ho méně než 25 %.
4. Jde o pravopisně přizpůsobené subs. z německého *Gründel*.
5. Gründ(e)l je nářeční zdvojnásobenou slova *Grund* (údolí).
6. VM B
7. U sáňkařské dráhy; U Kroutilů⁵⁴

⁵¹ Sic! Viz pozn. na str. 96.

⁵² Varianty *Mahla Fabrik* i *Strojbal* označují továrny, které se v budově nacházely.

⁵³ Podle odpovědi v dotazníku je zřejmé, že název platil i pro jiné místo – v okolí sáňkařské dráhy.

⁵⁴ Podle majitelů domu (č. p. 1272) v blízkosti.

Heim

1. Hostinec se nacházel v Hlavní ulici č. p. 714.
2. úzus
3. PJ zná více než 50 % respondentů, používá ho 25 %.
4. PJ vzniklo z německého apelativa *Heim* (domov), jde ale o zkrácenou verzi slova *Arbeiterheim*, tedy Dělnický dům.
5. V roce 1929 budovu zakoupil spolek Dělnický dům, podle nějž získal svůj název (Ledecká a Urbanová 2013, s. 10).
6. VM C₂
7. Arbeiterheim; Dělnický dům; Dělán

Hrad

1. Hrad se nachází v ulici Hlavní 983.
2. úzus
3. PJ zná 50 % respondentů, užívá je méně než 25 %.
4. PJ vzniklo z apelativa *hrad*.
5. Pojmenování bylo motivováno tvarem budovy.
6. VM C₁
7. (Bývalé) sklárny⁵⁵; Výbor

Kufr

1. Bistro Kufr se nachází na vlakové stanici Smržovka.
2. úzus
3. PJ zná více než 75 % respondentů, užívá je více než 25 %.
4. PJ vzniklo z apelativa *kufr*.
5. Prostor je poměrně stísněný a nachází se na nádraží, obojí koresponduje s pojmenováním Kufr.
6. VM C₁
7. V Kufru; Hospoda na nádraží; Nádražní restaurace

⁵⁵ Budova sloužila účelům skláren.

Malé náměstí

1. Lidické náměstí se nachází mezi ulicemi Husova a Komenského.
2. úzus
3. PJ zná více než 75 % respondentů, užívá je více než 75 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *náměstí*, které je blíže určené adjektivem *malé*, vztahujícím se k rozměru.
5. Malé náměstí je označováno oproti Velkému náměstí hlavnímu.
6. VM C₁+B
7. Lidické (náměstí); Lidičák; Náměstí s kašnou; Náměstí se sochou Venuše; U kašny⁵⁶

Meteorologický sloupek

1. Sloupek se nachází na křižovatce za infocentrem.
2. úzus
3. PJ zná více než 75 % respondentů, používá je méně než 25 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je deminutivum apelativa *sloup* – *sloupek*, které je blíže určené adjektivem *meteorologický*, to vzniklo přidáním sufixu *-cký* z apelativa *meteorologie*.
5. Sloupek poskytuje informace o počasí (barometr a teploměr).
6. VM C₂+B
7. Meteostanice; Meteobudka; Budka; Barometr; Počasí; Počasíčko

Na louce⁵⁷

1. Louka, která se sbíhá z kopce (617 m n. m.) ve Smržovce Luční.
2. úzus; historické mapy (*Louka*)
3. PJ zná méně než 25 % respondentů, používají je méně než 25 %.
4. Jedná se o doslovný překlad z německého Wiese/Wieseberg, apelativum *louka* v lokálu je blíže určeno prepozicí *na*.
5. PJ Na louce je doslovným překladem německého Wiese, nachází se na místě s rozlehlými loukami.
6. VM A+B
7. Wiese

⁵⁶ Ve středu náměstí se nachází kašna se sochou Venuše.

⁵⁷ Stejně PJ používají respondenti i pro jiné louky.

Na smetáku

1. Smeták se nachází pod Sokolovnou.
2. úzus
3. PJ zná více než 75 % respondentů, užívá je více než 25 %.
4. Základem předložkového pojmenování je expresivní obměna apelativa *smetiště* – *smeták* v lokálu, lokace je upřesněna prepozicí *na*.
5. Na místě skutečně bývalo smetiště, dnes tam najdeme dva spojené rodinné domy (Ledecká 2019).
6. VM A+B
7. Pod sokolovnou

Nová Smržovka

1. Sídliště Nová Smržovka je budováno na Adamově kopci.
2. úzus⁵⁸
3. Název zná 100 % respondentů, používá je více než 75 %.
4. Základem PJ je MJ *Smržovka*, které je blíže určené adjektivem *nová*, vyjadřujícím stáří.
5. PJ označuje nově vznikající část Smržovky, proto Nová Smržovka.
6. VM C₁+C₁
7. Adamův kopec, U sportáku, Nová zástavba; Louka

Puschmühle

1. Mlýn se nachází v ulici Údolní 259.
2. úzus
3. PJ zná více než 50 % respondentů, užívá je méně než 25 %.
4. PJ je kompozitem německých *Busch* (les) a *Mühle* (mlýn), změna b > p byla ve Smržovce obvyklá⁵⁹.
5. Mlýn byl pojmenován zřejmě podle okolního terénu.
6. VM AB
7. Buschmühle; Puschmílka; Pušmílka

⁵⁸ Prozatím není uvedena v mapách; původní název *Adamův kopec* též není v mapách, PJ *Adamův kopec* zná více než 25 % obyvatel, používají je 2.

⁵⁹ Více v kapitole 1.3 Nářečí.

Sportovka

1. Sportovní hřiště se nachází ve Sportovní ulici, vedle něj se nachází Sportovní bouda, pojmenování pojímá celý prostor včetně a okolo zmíněných objektů.
2. úzus
3. PJ zná více než 75 % respondentů, užívá je více než 50 %.
4. PJ asi vzniklo z univerbizovaného spojení *sportovní bouda/hřiště*.
5. PJ bylo motivováno sportovištěm v místě.
6. VM C₂
7. Na zaule⁶⁰; Sporták; Sport Baude; Sportovní chata; Sportovní bouda

U Adamů

1. Kovárna, která v současnosti není v provozu, se nachází u Hlavní ulice.
2. úzus
3. PJ zná více než 50 % respondentů, užívá je 25 %.
4. Základem PJ je OJ *Adam* v genitivu plurálu s lokací určující prepozicí *u*.
5. Podnik vlastnil kovář Adam.
6. VM A+D
7. U Kunertů⁶¹; Kovárna; U kovárny; Na kovárně; U kovářského; U kováře Adama

U boudy

1. Bud bylo více, jedna byla na Bínově vrchu.
2. úzus
3. PJ zná 25 % respondentů, užívá je 0 %.
4. Základem PJ je apelativum *bouda* v genitivu s lokací určující prepozicí *u*.
5. Na místě se nacházela bouda. Bylo to místo, kde se scházely mladé páry.
6. VM A+B

⁶⁰ Toto pojmenování bylo nejstarší, vzniklo formální adaptací německého *die Säule*, což znamená sloup; sloup v místě dříve stával (Ledecká 2010, s. 13).

⁶¹ Podle hospody *UKunertů* v budově.

U paneláčku

1. Místo se nachází u bytovek v Luční ulici.
2. úzus
3. PJ zná méně než 25 % respondentů, užívá je méně než 25 %
4. Základem je deminutivum univerbizovaného apelativa *panelák* – *paneláček* v gen., jeho lokace je upřesněna prepozicí *u*.
5. Místo se nachází u bytových domů (malých paneláků).
6. VM A+B

U rybníku⁶²

1. Rybník býval u Lučního mlýna, dnes je tam pouze zarostlá houština, přesto se PJ v tomto znění uchovalo.
2. úzus
3. PJ zná více než 25 % respondentů, užívá je méně než 25 %.
4. Předložkové PJ vzniklo z apelativa *rybník* v genitivu, lokace je přiblížena prepozicí *u*.
5. Na tomto místě býval rybník.
6. VM A+B
7. U Lučního mlýna; U vypuštěáku; Pod hřbitovem

Velké náměstí

1. Náměstí se nachází před rozštěpením ulice Rooseweltova do Husovy a Údolní.
2. úzus
3. PJ zná více než 75 % respondentů, užívá je více než 75 %.
4. Základem dvouslovného pojmenování je apelativum *náměstí*, které je blíže určené adjektivem *velké*, vztahujícím se k rozměru.
5. Velké je náměstí v porovnání s Malým náměstím.
6. VM C₁+B
7. Hlavní náměstí; Náměstí (TGM); Náměstí T. G. Masaryka; Do Houfu⁶³; Před radnicí; Náměstí s radnicí.

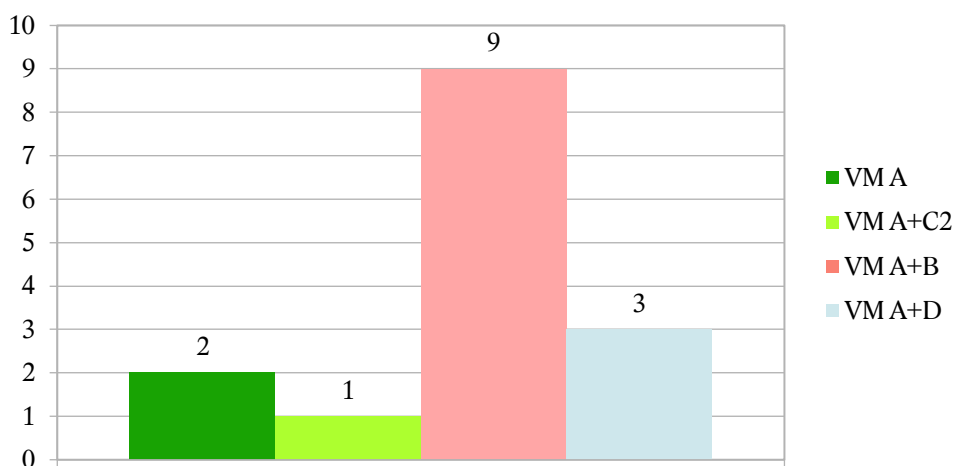
⁶² Ve Smržovce můžeme nalézt ještě další místo s tímto pojmenováním.

⁶³ Spisovně *Do Hofu* (Do Dvora).

6. Shrnutí vztahových modelů PJ

Následující kapitola shrnuje rozvrstvení PJ ve Smržovce z hlediska VM. Úvodní graf uvádí veškeré typy VM, které se na území obce vyskytují. Do souhrnu nebylo pro nejasnost motivace zahrnuto PJ *Na Švihovně*.

6.1. VM A

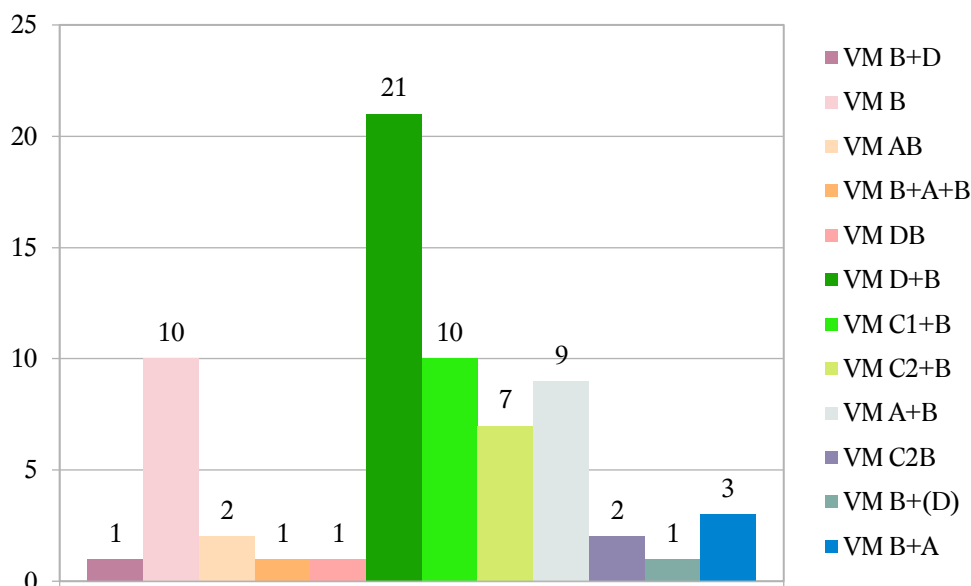

Obrázek 1: VM A

VM A vyjadřuje polohu, popřípadě směr. Z celkového počtu 106 PJ patří 15 PJ k VM A, což činí asi 15 %. Nejvíce je zastoupen VM A+B s 9 PJ, která označují především místa u významných objektů, 3 PJ odpovídají VM A+D a označují podniky, 1 VM A+C₂, těchto 13 PJ je předložkových. 2 PJ jsou v této kategorii jednoslovná – VM A.

Ze jmen VM A se aktivně používá PJ VM A+C₂ (*Na Kedru*), 2 PJ VM A+B (*Na kluzišti; U kašny*) a 2 PJ VM A+D (*U Bobše; U Kulichů*). Používaná PJ VM A tvoří asi 33 % z celkového počtu PJ této kategorie.

6.2. VM B

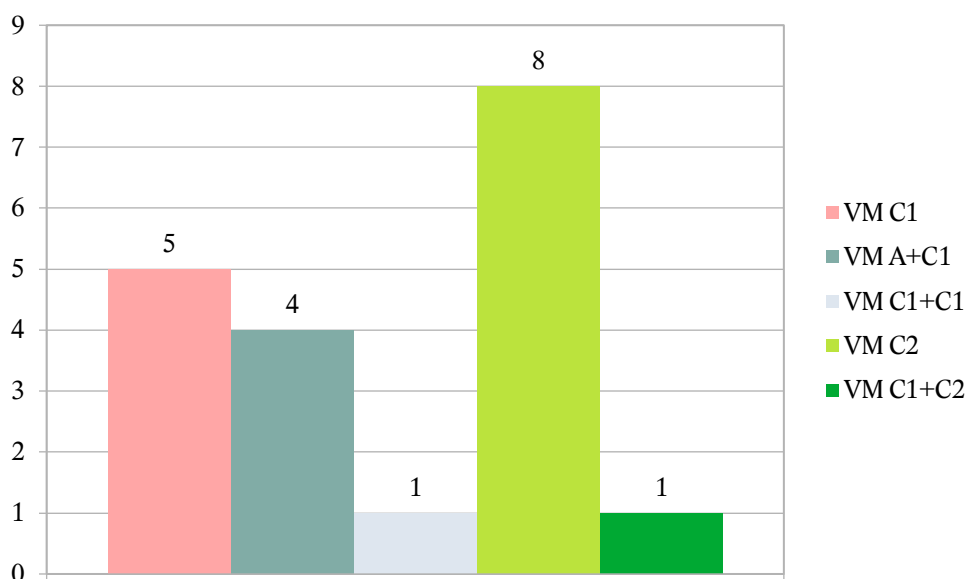
Obrázek 2: VM B

Nejvíce PJ patří k VM B, který vyjadřuje typ objektu, tvoří je 68 jmen, což činí asi 64 % z celkového počtu 106 PJ. Nejpočetnějším VM v této kategorii i v celkovém přehledu VM je VM D+B s počtem 21 PJ, ty označují především kopce, kříže a místní části. Druhým nejpočetnějším typem je VM C₁+B (označujícím hlavně kopce, potoky a náměstí) a VM B shodně s 10 PJ. 9 PJ patří k VM A+B. Poslední početnějším typem je VM C₂+B se 7 zástupci. 3 kříže pojmenované podle ulice, ve které se nacházejí, spadají do VM B+A. Do VM C₂B náleží 2 kompozita, další 2 kompozita patří k VM AB a jedno k VM DB. Po jednom zástupci mají VM B+D, VM B+A+B, VM B+(D).

Nejvíce zástupců v této kategorii je dvouslovných. VM B je jediným modelem, ve kterém se vyskytují kompozita.

Aktivně se používají 2 PJ VM B (*Sáňkařská dráha; Viadukt*), 1 PJ VM AB (*Parkhotel*), 4 PJ VM C₁+B (*Bílý mlýn; Černá studnice; Malé náměstí; Velké náměstí*), 2 PJ VM C₂+B (*Jelení kout; Ovečkový betlém*) a 1 VM B+(D) – *Kostel (sv. Archanděla Michaela)*. Používaná PJ VM B tvoří necelých 15 % z celkového počtu PJ této kategorie.

6.3. VM C

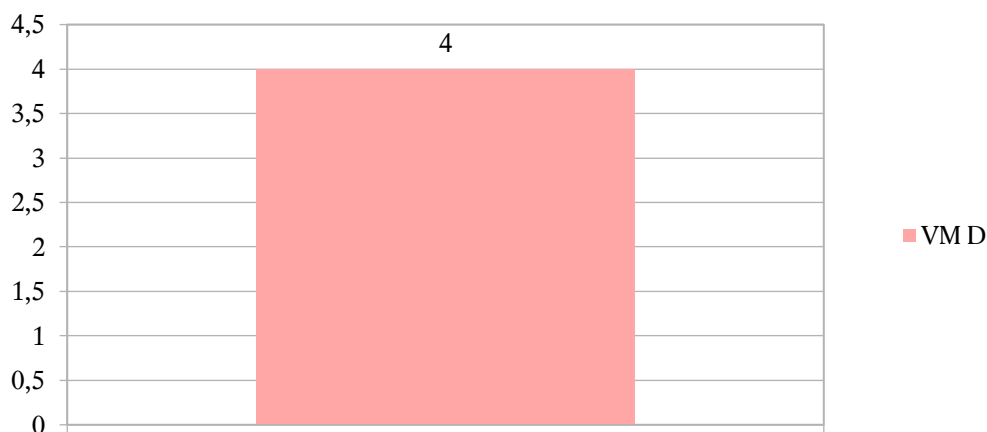

Obrázek 3: VM C

VM C, který vyjadřuje vlastnosti objektů, tvoří 19 PJ, což činí necelých 18 % z celkového počtu 106 PJ. 5 PJ patří k VM C₁, 4 PJ k VM A+C₁ a jedno k VM C₁+C₁. K VM C₂ patří 8 názvů, 1 k VM C₁+C₂. 6 PJ je dvouslovných, 1 předložkové, ostatní jsou jednoslovná.

Aktivně používaná PJ náleží k VM C₁ (3 PJ – *Kamenice; Zámeček; Kufr*), VM A+C₁ (2 PJ – *Dolní Smržovka; Střední Smržovka*), VM C₁+C₁ (*Nová Smržovka*), VM C₂ (4 PJ – *Fortuna; Černý kůň; Eden; Sportovka*) a VM C₁+C₂ (*Malé Polsko*). Používaná PJ tvoří necelých 58 % z celkového počtu VM C.

6.4. VM D

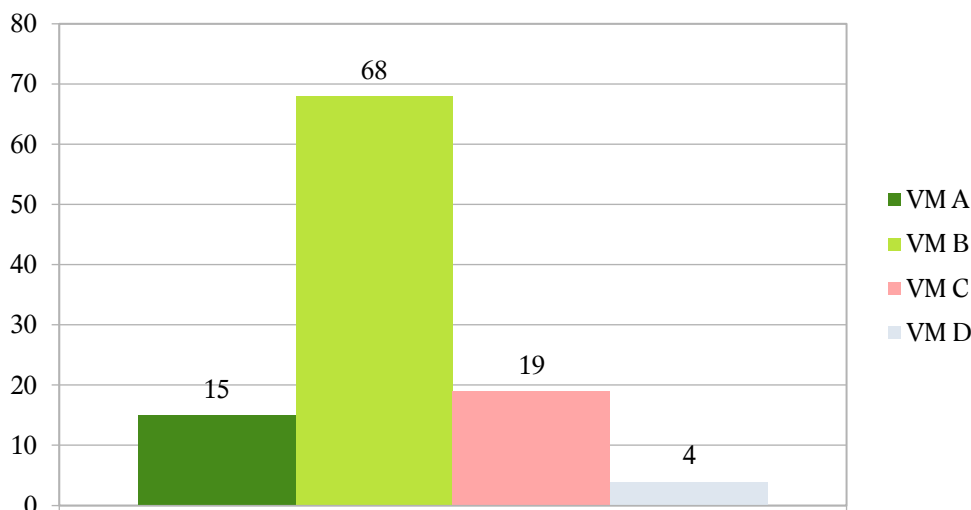

Obrázek 4: VM D

Nejméně početnou kategorii zastupuje VM D, který vyjadřuje posesivitu či jinou příslušnost k osobě. Jde o 4 jednoslovné názvy, což činí necelá 4 % z celkového počtu 106 jmen.

Aktivně se používá pouze PJ *Filip*.

6.5. Celkové shrnutí

Obrázek 5: Celkové shrnutí VM

Nejčastěji je v pomístním názvosloví Smržovky (106 PJ) zastoupen VM B s 68 PJ, nejpočetnější je pak VM D+B (21 PJ), jedná se především o vztah vlastníka či jinak významné osoby k objektu (*Běhounkův kopec*; *Kukův kříž*; *Fischerův kámen*; *Vorbachův kout*).

Dalším nejpočetnějším VM s již pouze 19 PJ je VM C, kde nejpočetnější skupinu jmen charakterizuje VM C₂ (8 PJ) vyjadřující vlastnost vyplývající z činnosti (*Blázinec*; *Sportovka*).

Ještě méně početnější je VM A (15 PJ), v rámci kterého je nejpočetnější VM A+B, ten vyjadřuje lokaci v blízkosti nějakého dominantního objektu (*U kašny*; *U rybníku*; *Na kluzišti*).

Pouze 4 PJ zahrnuje VM D, který označuje objekty pojmenované podle významné osobnosti či vlastníka (*Möhwald*; *Filip*).

7. Dotazníkový výzkum

7.1. Dotazník

Při sběru dat jsme postupovali následovně: nejprve jsme excerpovali PJ z databáze Geonames a webu mapy.cz, dále jsme PJ rozšířili o ta, která jsou zaznamenána v tištěných mapách (*Turistická mapa CHKO Jizerské hory; Mapa zimních sportů ve Smržovce; Plán města – Smržovka a okolí*), a přidali jsme PJ z publikace *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*, vybraných čísel *Smržovského zpravodaje* a map z roku 1938 a 1952, nakonec byla zaznamenána PJ žijící v úzu, která byla sebrána při rozhovorech s obyvateli Smržovky.

Respondentů bylo celkem 36, více než 50 % dotazníků bylo vyplněno elektronicky – data byla zpracována v dotazník přes formuláře na webu www.google.com. Ostatní dotazníky byly vytištěny a rozdány té části obyvatel, která nedisponuje počítačem. Některé z těchto dotazníků byly vyplněny při osobním rozhovoru, při kterém bylo získávání odpovědí nejdetailnější.

PJ byla v dotazníku řazena abecedně, uzuální, z map i literatury dohromady. U každého hesla bylo třeba vyplnit, zda ho respondent zná, aktivně užívá a zda používá nějakou variantu názvu.

Dotazník se skládá celkem ze 107 jmen, z nichž 2 zde byla pro účely výzkumu uličního názvosloví (*Malé náměstí; Velké náměstí*), přestože uliční názvosloví našemu dotazníku nepodléhalo. Pro celkový výzkum uličního názvosloví nebyl v dotazníku prostor, ale náměstí jsou tak důležitými orientačními body ve Smržovce, že jsme se rozhodli je zahrnout. V dotazníku též nalezneme některé další varianty pojmenování, které nemají ve slovníku samostatné heslo, ale jejichž názvy jsou natolik odlišné, že jsme se na ně dotazovali zvlášť (*Císařské kameny – Památník císaře Františka Josefa I.; Bínův vrch – Na Biňáku*). Dotazník uvádí rozdíly v jejich užívání.

Problematická jsou PJ, která označují nezávisle na sobě více míst, a tak mohou výsledky zkreslit (*Na louce; Grindl*).

Z PJ uvádíme v dotazníku zástupce hydronym (*Kamenice*), oronym (*Běhounkův kopec*), agronym (*Grindl*), hodonym (*Hřebenovka*), jmen drobných předmětů a vyhlídek (*Kříž v Jablonecké ulici*), vybavenosti města, jako důležité

hostince (*U Bobše*), mlýny (*Puschmühle*), možnost sportovního vyžití (*Na kluzišti*), a místních částí (*Malé Polsko*).

Uvádíme jak zástupce současných PJ (*U Silnice*), tak historických – vzniknuvších před rokem 1945 a dnes neuváděných v mapách (*Möhwald*). Z těchto ty, které mají překladovou variantu, uvádíme v češtině (*Kleinpolen > Malé Polsko*); jde především o názvy místních částí, malých toků.

Mimo samotná PJ jsme v dotazník zahrnuli otázku týkající se prepozice pojící se s MJ Smržovka, a nakonec ještě otevřenou otázku vyzývající k doplnění dalších PJ a k uvedení PJ, podle kterých se respondenti nejvíce orientují v centru města.

Naším záměrem bylo především zjistit, jaká PJ obyvatelé Smržovky nejvíce používají a v jakých variantách je používají. Dále bylo naším cílem odhalit nejvýznamnější orientační body nacházející se převážně v centru a podél ulice Hlavní. V neposlední řadě jsme se chtěli pokusit interpretovat, jaká skupina respondentů užívá předložkovou variantu *na Smržovce* a jaká *ve Smržovce*. Pro komplexnější výzkum jsme se též rozhodli zjistit, jaká PJ z historie Smržovky stále přežívají mezi respondenty (PJ, která nalezneme v předválečné německy psané literatuře a mapách).

Veškerá sebraná data jsme se pokusili analyzovat z různých hledisek.

7.2. Konkurence předložek *na/ve* ve spojení se Smržovkou

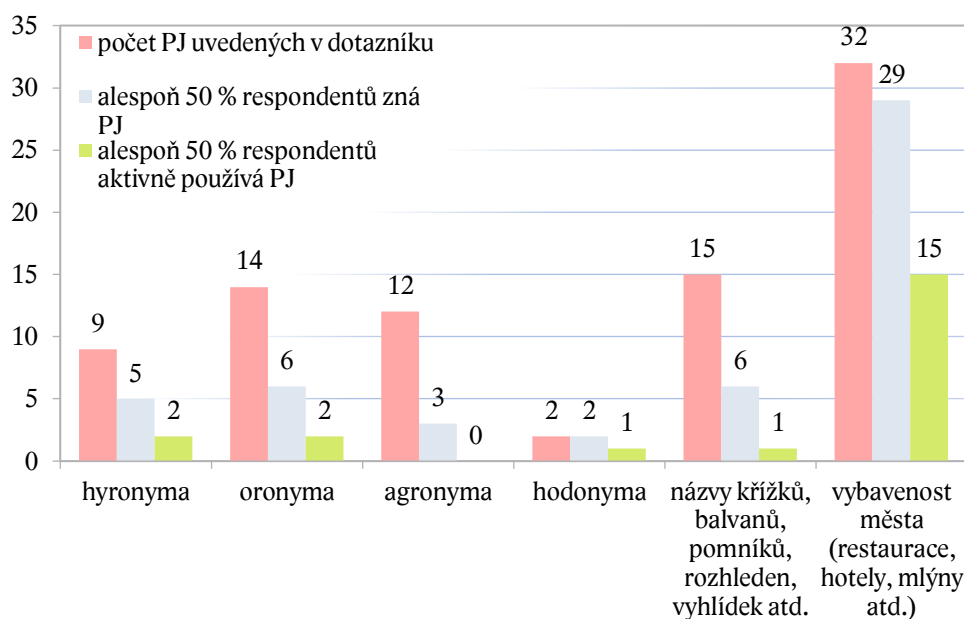
Otázka předcházející samotné pomístní názvy se týkala předložkové varianty *na/ve Smržovce*. Návštěvníci obce se mohou setkat s oběma variantami. Domnívali jsme se, že varianta s předložkou *na* je častější, proto jsme se pro účely této práce rozhodli konkurenci předložek prošetřit v dotazníku. Z něj vyplývá, že 41,7 % respondentů užívá *ve Smržovce*, 58,3 % *na Smržovce*. Původní předpoklad byl správný nikoliv přesvědčivě, výsledek je poměrně vyrovnaný.

Další naší domněnkou bylo, že předložku *na* používají rodáci ze Smržovky, a naopak lidé, kteří se přistěhovali, používají variantu *ve*. Z výsledků ovšem vyplývá, že z obyvatel, kteří se přistěhovali, používají 3 respondenti variantu *ve*, 4 *na* (obě skupiny respondentů zahrnují dlouhodobě i krátce zde žijící občany); z od narození zde žijících obyvatel či osob, které zde bydlely, používá variantu *ve* 12

respondentů, na 17 respondentů. Původní domněnku nepotvrzujeme.

Používání těchto variant zřejmě závisí na zvyku jednotlivých rodin. Jestli se preference liší podle dalších kritérií, např. vzdělání, přesné místo bydliště (lidé z níže položených míst by mohli preferovat variantu *na* – na kopci) atd., nejsme schopni určit, bylo by třeba dalšího výzkumu.

7.3. Dělení pomístních jmen v dotazníku

Obrázek 6: Dělení PJ

V dotazníku byly nejhojněji zastoupeny názvy označující vybavenost města (restaurační zařízení, hotely, mlýny, firmy atd.), která byla nejčastěji zmiňována ve spojení s orientací ve městě. Ze současných restauračních zařízení uvádíme např. *U Silnice*, hotel *Parkhotel*, zároveň jsme zařadili některé názvy bývalých hostinců, které jsou obyvatelům stále známy, ač se tak hojně neužívají (*Heim*); současně uvádíme bývalé mlýny (*Puschmühle*). Ze 32 názvů více než 50 % respondentů zná 29 názvů, aktivně používají ale jen 15 z nich. K nepřesnostem výsledků v této kategorii mohlo dojít například vinou časté změny názvu objektů (*UNikoly* > *UHra-boše* > *USilnice*), které si různé generace zapamatovaly různě, a tudíž jim současný název není znám; v dotazníku uvádíme formu aktuální.

Druhou nejzastoupenější kategorií v dotazníku byla vlastní jména křížků, pomníků, balvanů, památných stromů, rozhleden, vyhlídek atd., kterých bylo celkem 15, ovšem jen 1 z nich se aktivně používá mezi respondenty. V mapách na

katastru obce nalezneme celkem 8 křížků, z nichž je nejvíce používaným *Kříž ve Školní ulici* (13 respondentů).

14 PJ bylo sebráno v kategorii oronyma, respondenti znali 6 z nich, aktivně používají jen 2. Zajímavostí v této kategorii jsou kopce, které jednotlivé měly v době německého osídlení většinou svůj název (*Dvorský kopec; Rozinkový kopec; Tabulový kopec*) (Ledecská 2010, s. 13) dnes již tyto názvy většina obyvatel nezná, případně je zná, ale nepoužívá, výjimečně zná název, ale netuší, kde se kopec nachází. Z vrchů jsou známy hlavně PJ *Bínův vrch* a *Palcát*, používá je však méně než 50 % respondentů; v mapách se spíše uchovaly vyšší vrcholy za železniční drahou směrem k Jiřetínu pod Bukovou. Nejznámější z kategorie je vrch (*Černá studnice*), který znají všichni respondenti a téměř všichni název aktivně užívají.

Hydronyma jsou další zajímavou smržovskou kategorií, neboť i malé potoky, přítoky Smržovského potoka (*Vřesový potok; Rašelinový potok*), měly svá jména (Ledecská 2010, s. 13), jež se dnes již, přestože je zná několik respondentů, téměř nepoužívají.⁶⁴ Nejužívanějšími z názvů toků je *Kamenice*, dále pak *Lužická Nisa*, ovšem ve formě *Pramen Nisy* či *Nisa*. Smržovka má na svém katastru množství studánek, z nichž byly do dotazníku vybrány tři, nejznámějším zástupcem je *Čertova studánka*, již jako označení používá 17 respondentů.

Ze 2 uvedených hodonym byla obě více než 50 % respondentů známa, používají především *Viadukt* (33 respondentů), který jsme podle výsledků dotazníku stanovili jako jeden z hlavních orientačních bodů Smržovky.

Agronyma byla v dotazníku zastoupena 10 příklady, a ačkoliv pojmenování lesů samotných by vydalo na zajímavou kapitolou, z dotazníku nebylo zřejmé, že by jejich pojmenování uživatelé hojně využívali; mezi výčtem v dotazníku byl například *Grindl* a *Školní houština* (jeden z názvů starších). Jeden z obyvatel, Miroslav Sprostý, uvedl mimo dotazník soupis lesů, například: „Za Luční ulicí, les továrníka Priebsche, *Bripšák* zvaný“ (2019)⁶⁵. Jediné argonymum, které zná více než 50 % obyvatel, je *Arboretum na Černé studnici*, ani to však místní nepoužívají aktivně.

⁶⁴ *Vřesový potok* zná 11 respondentů, jen jeden uvedl, že jej používá; *Rašelinový potok* zná 17 respondentů, používají jej 2.

⁶⁵ Dále *Krupkův háj, Prédigrák*, názvy též motivované jmény jejich majitelů ad.

7.4. Místní části

Zvláštní pozornost zaměříme na názvy historických částí obce; uvedeme je pro přehlednost jako samostatnou kapitolu.

Historicky se Smržovka členila na 20 pojmenovaných místních částí, známých podle Fidelia Finkeho z roku 1902. Tyto byly: nejseverněji položený *Malinový kout (Himbeerecke)*, na JZ od něj *Brusičské údolí (Schleifergrund)*, poté J od něj ležící *Záhoří (Grund)*, do kterého vede *cesta do Gruntu* z centra obce, *Dvora (Hof)*, pojmenovaného podle tehdejšího panského dvoru. *Selský kout (Bauerecke)* byl na V od Dvora na druhém břehu Kamenice, *Seibtův kout (Seibtecke)* byla malá část uprostřed Dvora. Od Dvora podél vinoucí se Údolní ulice až k hranicím s Tanvaldem se nacházel *Chudeřín (Bettelgrund)*, z německého *betteln* (žebrať), pravděpodobně žebrať o přípřež do strmých kopců. *Horní Ves (Oberdorf)* zabírá západní výběžek obce, *Staffenův kout (Staffecke)* pak zabíral menší část na J od Horní Vsi, jmenoval se po Staffenovi, majiteli domu č. p. 212. S ním hraničící *Jelení kout (Hirschwinkel)* lze nalézt v J části Smržovky; jeho odvození od slova jelen (*der Hirsch*) je pravděpodobně nepřesné, a to vlivem chybného překladu; původní slovo *proso (die Hirse)*, jež tu bylo pěstováno, se v místním dialektu vyslovovalo jako */hírše/*. *Krimsstelle/Krimberg/Grünsberg* je výběžek na V od jižní části Jeleního koutu a *Nová Mýtina (Neurode)* byla drobnější vymýcená část západně od Jeleního koutu. Podél Smržovského potoka u Malého Polska byla malá část pojmenována *Schafferův kout (Schaffecke)*, *Malé Polsko (Kleinpolen, dříve Steinpolen)* získalo název nejspíš podle jednoho z obyvatel zvaného *klein Pohl*. Dřívější název mohl být inspirován kamenitým územím. Malé Polsko se rozpínalo se na území dnešní Střední Smržovky. *Vorbachův kout (Vorbachecke)*, další z částí pojmenovaných podle majitele domu, a to rodiny Vobrachových z č. p. 113, zabíral malou část na Z od Malého Polska, na J od něj se nacházela část *Na Stráži (Bensdorf)*.⁶⁶ Na S od Schafferova koutu se nacházel *Petrův kout (Piterecke/Piterecke)*. S ním hraničila na V část *Luční (Wiese)*. *Dolní Smržovka (Unter-Morchenstern)* kopíruje část řeky Kamenice a *Vraní kout (Krähwinkel)* ve středu

⁶⁶ Část *Luční* a *Na Stráži* jsou dnes obyvatelům známy jako pojmenování ulic, z toho důvodu nejsou uvedeny v dotazníku a není s nimi počítáno ve výčtu.

Dolní Smržovky zabíral jeho malou jižní část. (Ledecká 2010, s. 10–11)

Uvedeme navíc ještě nově vznikající část Smržovky – *Novou Smržovku*, která je situována na Adamově kopci, *Malou stranu* a *Střední Smržovku*, které jsou dnes uváděny v mapách. S tímto výčtem pracujeme v dotazníku.

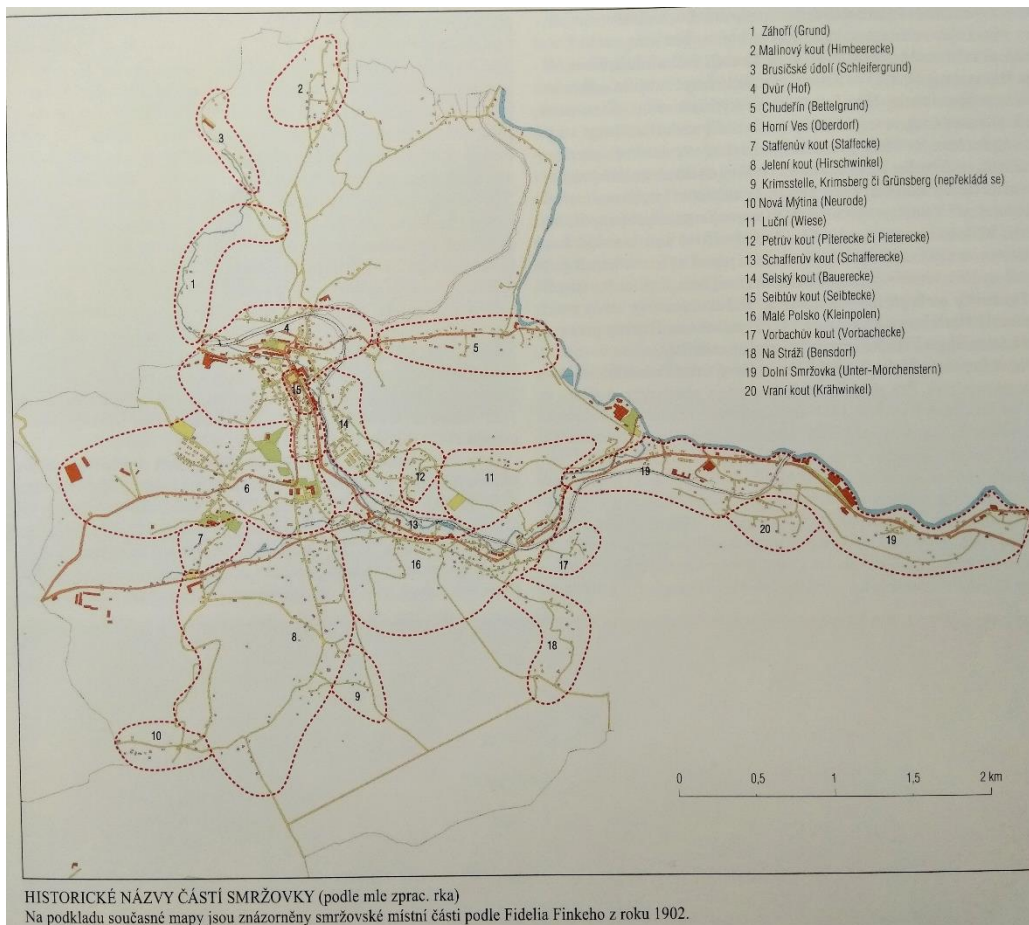
V roce 1926 se objevilo nové pojmenování *V Lískách (Haselgrund)*, takové označení dnes nese jedna z ulic, a *Střední Smržovka (Mittel-Morchenstern)*⁶⁷. Pro potřeby stabilního katastru byla Smržovka rozdělena na části: *Schulberg; Hirsche Winkel; Lahne; Flösselbach; Kleine Seite; Bettelgrund; Langegrund; Hofeberg*. (Ledecká 2010, s. 11–13)

Ze zmíněných částí jsou dnes na mapách zaznamenány *Jelení kout; Horní Ves; Střední Smržovka; Vraní kout; Dolní Smržovka; Malá strana* (menší část Dolní Smržovky); *Záhoří; Chudeřín* a *Nová Mýtina*: zajímavostí může být část *Malé Polsko*, která, ač se oficiálně nezaznamenává do map, má svůj spolek (*Spolek Malé Polsko*) tvořený obyvateli Střední Smržovky, kteří pořádají akce pro veřejnost.

Přihlédneme-li k způsobu tvoření názvů městských částí, zjistíme, že se ve velkém množství případů skládají ze základního komponentu *-ecke* (roh). Jedná se o typický názvotvorný komponent v této lokalitě⁶⁸. Druhý komponent v názvu byl často posesivní, motivovaný tím, že v místě bydlela významná osoba (*Vorbachchecke*). Komponent *-ecke* se ve všech případech překládal jako kout (*Vorbachův kout*).

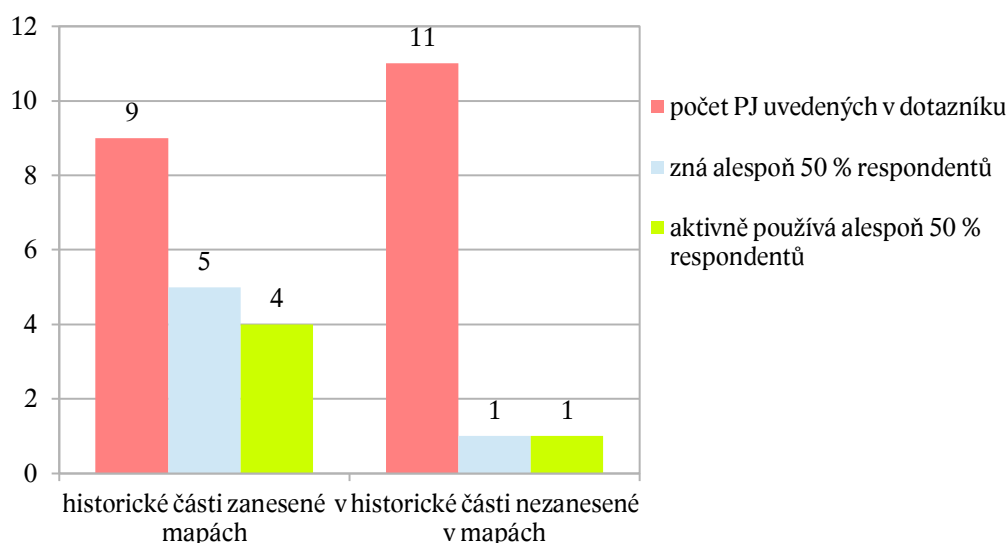
⁶⁷ *Malé Polsko* bylo na *Střední Smržovku* přejmenováno roku 1910 (Ledecká 2010, s. 13)

⁶⁸ V jiných lokalitách se můžeme setkat s komponenty *-winkel, -loch*. Ve Smržovce nalezneme jen jednu část s komponentem *-winkel* – *Hirschwinkel*, žádnou s komponentem *-loch*.

Obrázek 7: Historické části Smržovky (Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné 2010, s. 11)

7.4.1. Užívanost pojmenování místních částí

Obrázek 8: Historické části v mapách

Názvy, jež lze nalézt v mapách, jsou respondentům většinou známy (*Horní Ves; Dolní Smržovka; Jelení kout; Střední Smržovka; Záhoří*); u Střední a Dolní Smržovky tomu přispívá fakt, že jsou po nich pojmenovány železniční stanice. Naopak neznámá jsou pro respondenty většinou názvy *Chudeřín; Malá strana; Nová Mýtina* a *Vraní kout*.

Z názvů žijících v historických dokumentech a literatuře (před rokem 1945), kterých bylo sebráno celkem 11, je respondentům známo především *Malé Polsko*, jež je díky jeho obyvatelům ožívováno v rámci *Spolku Malé Polsko*. 12 z 36 respondentů odpovědělo, že zná *Staffenův* a *Vorbachův kout*, používají je ovšem jen 4 a 3 respondenti; 1 z respondentů používá označení *Dvůr*, ostatní jména nepoužívá v oficiální formě ani jeden z respondentů (*Brusičské údolí; Krimsberg; Malinový kout; Petrův kout; Seibtův kout; Selský kout; Schaffenův kout*). Území tehdejšího Brusičského údolí pohltilo v úzu *Záhoří*⁶⁹, a protože se u obyvatel setkáváme především s označením *Grunt*, je motivace tohoto splynutí logická (*Schleifergrund* a *Grund* > *Grund* > *Grunt*); *Malinový kout* naopak splývá respondentům spíše s *Jiřetínem*, ačkoliv v mapách je *Záhoří* značeno na místě *Malinového koutu*. Zvláštností je *Selský kout*, který zná pouze 5 respondentů, ale

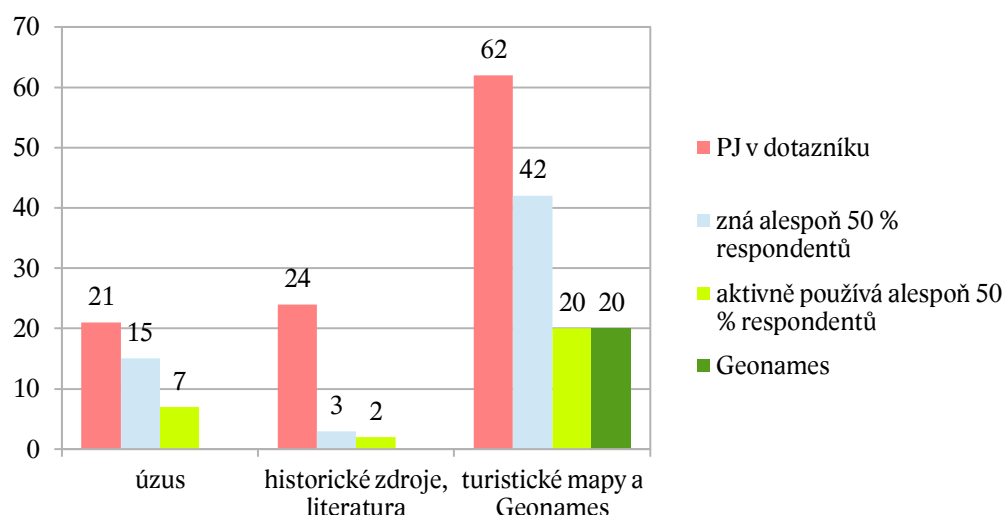
⁶⁹ Kolem Brusičského údolí vede ulice v Záhoří.

používají jej výhradně v názvu německém nebo nářeční podobě názvu německého (*Bauerecke* > *Paurek*).

V grafu není uvedena *Nová Smržovka*, tu zná i používá více než 50 % respondentů.

Většina historických názvů již zřejmě není relevantní, protože osoby, po kterých byla místa pojmenována, ani jejich potomci nesoucí stejné jméno, zde už nežijí; v případě části Dvůr již zřejmě není podstatné, že vznikla z panského dvora, nyní, pokud bychom ji měli nějak označit, půjde o *Centrum*. Ke ztrátě znalosti těchto názvů také přispěl odsun německého obyvatelstva po druhé světové válce⁷⁰, s jehož odchodem a příchodem nových českých obyvatel začala detailní pojmenování, a to nejenom městských částí, ale např. i kopců, potoků mizet. Po roce 1945 tedy došlo k zásadní změně orientačního systému ve Smržovce, místní části jako orientační body byly postupně nahrazeny jinými objekty.

7.5. Zdroj pomístních jmen

Obrázek 9: Graf zdrojů

Z grafu je zřejmé, že nejvíce PJ bylo sebráno z turistických map (on-line i tištěných), z této hodnoty bylo 20 PJ nalezeno v databázi Geonames, jejíž

⁷⁰ Z necelých 75 % německých obyvatel Smržovky zbylo po válce pouze asi 33,5 %, toto procento se dále snižovalo až na dnešní 2 %.

„standardizovaná jména jsou závazná pro vydavatele státních mapových děl a doporučena k užívání ostatním vydavatelům kartografických děl v ČR“ (Geoportál ČÚZK). V databázi jsou uvedeny důležité i méně důležité části města (*Jelení kout*; *Vraní kout*), větší kopce (*Liškův kopec*; *Bínův vrch*), hydronyma (*Kamenice*; *Smržovský potok*) a některé drobné objekty (památné stromy), vyhlídky (*Finkstein* jako *Vyhlídka*) či kostel (*Sv. Michael archanděl*). V mapách se objevují podrobnější PJ. Jak je zřejmé z grafu, mezi respondenty je velká část (42) PJ z map známá, ale již menší část (20) se v tomto tvaru používá.

V této práci jsme též chtěli ověřit, do jaké míry přežívají některé názvy historické – názvy, které se před rokem 1945 nacházely v mapách nebo o nichž pojednávala literatura té doby –, pro tento účel jsme vybrali již zmíněné historické městské části, dříve používaná hydronyma označující přítoky Smržovského potoku (*Vřesový potok*; *Rašelinový potok*), stejně tak podrobná oronyma, především názvy kopců (*Rozinkový kopec*; *Dvorský kopec*), zajímavostí je, že *Adamův kopec* zná sice pouze 15 respondentů a 2 je používají, ale označení *Nová Smržovka*, sídliště, jež na něm vyrůstá, zná 100 % respondentů a 30 z nich toto PJ používá; dovolujeme si předpokládat, že nové označení by se mohlo dostat do map, naopak staré označení zřejmě zcela vymizí; dále bylo vybráno agronymum *Školní houština*⁷¹, jež se objevuje na příklad v historické mapě z roku 1843 jako *Schulbusch* na kopci zvaném *Schulberg*; *Školní houštinu* zná 5 respondentů a 1 názvu aktivně využívá. Ze sekce vybavenosti města jsme zvolili bývalý hostinec *Möhwald*, který zná 8 respondentů a aktivně ho využívají 2, a *Fortunu*, kterou zná 30 respondentů a užívá ji aktivně 22, zdrojem obou pojmenování je *Matouschkova nová speciální mapa Ještědských a Jizerských hor 1938*.

⁷¹ PJ *Školní houština* uvádí Ledecká (2010, s. 13), *Busch* bylo ale v místním dialektu synonymem pro *Wald* – les.

7.6. Geonames

V této kapitole uvedeme souhrn PJ jmen, jejichž zdrojem byla databáze Geonames a která jsou známá a aktivně užívaná⁷².

Z databáze Geonames, která byla jedním ze základních zdrojů PJ na katastru obce Smržovka, jsme excerpovali 20 PJ⁷³, ta jsou uvedena v první tabulce.

Bínův vrch	Botanická zahrada ⁷⁴	Černá studnice	Černostudniční hřbet
Dolní Smržovka	Horní Ves	Jelení Kout	Kamenice
Liškův kopec	Lužická Nisa	Na kopečku	Nová Mýtina
Smržovský potok	Střední Smržovka	Střelnice	Sv. Michael archanděl
Vraní kout	Vyhlídka	Záhoří	Zámeček

V následující tabulce uvádíme, která PJ jsou stále používána alespoň 50 % respondentů. Jde o 10 PJ.

Černá studnice	Černostudniční hřbet	Dolní Smržovka	Jelení Kout
Kamenice	Smržovský potok	Střední Smržovka	Sv. Michael archanděl
Vyhlídka	Zámeček		

V úzu se nepoužívá následujících 10 PJ.

Botanická zahrada	Bínův vrch	Horní Ves	Liškův kopec
Lužická Nisa	Na kopečku	Nová Mýtina	Střelnice
Vraní kout	Záhoří		

O názvech užívaných alespoň 50 % respondentů, které jsou zaznamenány v databázi Geonames, z velké části pojednáváme v níže uvedené kapitole

⁷² PJ uvádíme ve formě, ve které se nachází v databázi Geonames.

⁷³ Databáze Geonames uvádí též místní část *Luční* a *Na Stráži*, které jsme z již zmíněných důvodů nezaznamenali mezi PJ.

⁷⁴ Arboretum na Černé studnici

o německých pomístních jménech. Jedná se o významné turistické cíle – *Černá studnice* a *Černostudniční hřbet*. Také o místní části *Dolní* a *Střední Smržovka*, jejichž užívanost podporuje i fakt, že se v nich nachází železniční stanice podle nich pojmenované, a rozlehlý *Jelení kout*. Dále jsou mezi nimi dominanty města – *Kostel*; *Zámeček* a *Vyhlička* – a důležité toky.

Mezi názvy s nízkou užívaností zaznamenanými v databázi jsou specifická místa, která nejsou navštěvována plošně – *Botanická zahrada*; *Střelnice*. Užívané nejsou ani menší, nepřilíš významné části Smržovky. *Lužická Nisa* zasahuje na území Smržovky jen z malé části, nejspíš proto se v úzu nepoužívá. Pokud jde o *Liškův kopec*, dnes již zřejmě jméno rodiny Liškovy není mezi lidmi známé a pojmenování kopce ztrácí na důležitosti. Lidé se přestali orientovat pojde názvů kopců a vrchů, na tom nic nemění ani jejich uvedení v mapách, ačkoliv je to udržuje alespoň v pasivní znalosti. Již dnes je většina názvů kopců známa pouze pamětníkům (*Rozinkový kopec*; *Dvorský kopec* ad.), s největší pravděpodobností v budoucnu vymizí úplně.

7.7. Seznam PJ (znalost nad 50 %)

V následující kapitole uvedeme dvě tabulky PJ, a to v prvním případě PJ s alespoň 50% znalostí mezi respondenty. Druhá tabulka z výčtu známých PJ shrnuje, která PJ jsou používána u alespoň 50 % respondentů. Názvy jsou řazeny abecedně a jsou rozdělené na sekce podle zdroje – z map a literatury a z úzu.

1. PJ, která zná alespoň 50 % respondentů	
Zdroj	zná nad 50 %
Mapy, literatura	Arboretum
	Bílý mlýn
	Bínův vrch
	Černá studnice
	Černostudniční hřbet
	Čertova studánka
	Dolní Smržovka
	Filip
	Finkstein
	Fortuna
	Hartwigův pramen
	Horní Ves
	Hřbitovní kaple
	Hřebenovka
	Jelení bouda
	Jelení kout

	Kamenice
	Kinoklub
	Kostel
	Kříž v Jablonecké ulici
	Kříž ve Školní ulici
	Kynologické cvičiště
	Liškův kopec
	Lužická Nisa
	Malé Polsko
	Na Kedru
	Na kluzišti
	Na kopečku
	Ovečkový betlém
	Palcát
	Památník Věry Kozákové
	Parkhotel
	Sáňkařská dráha
	Smržovský potok
	Sportovní střelnice
	Střední Smržovka
	U Bobše
	U kašny
	U kláštera
	U Kulichů
	Urbanova křížová cesta
	U Silnice
	Viadukt
	Záhoří
	Zámeček
Úzus	Betlém
	Císařské kameny
	Černý kůň
	Eden
	Heim
	Hrad
	Kufr
	Meteorologický sloupek
	Na smetáku
	Nová Smržovka
	Puschmühle
	Sportovka
	U Adamů
(Uliční názvosloví)	Malé náměstí
	Velké náměstí

2. PJ, která aktivně používá alespoň 50 % respondentů	
Zdroj	používá 50 % a více
Mapy, literatura	Bílý mlýn
	Černá studnice
	Černostudniční hřbet
	Dolní Smržovka
	Filip
	Fortuna
	Jelení kout
	Kamenice
	Kostel
	Malé Polsko
	Na Kedru
	Na kluzišti
	Ovečkový betlém
	Parkhotel
	Sáňkařská dráha
	Smržovský potok
	Střední Smržovka
	U Bobše
	U kašny
	U Kulichů
Viadukt	
Zámeček	
Úzus	Černý kůň
	Eden
	Kufr
	Nová Smržovka
(Uliční názvosloví)	Sportovka
	Malé náměstí
	Velké náměstí

Z dotazníku je zřejmé, že 60 PJ (téměř polovina celkového počtu) je mezi respondenty známa. 29 PJ je aktivně používáno.

Z výše zmíněných 60 PJ převažují dvouslovné názvy bezpředložkové – 26 –, a to i přes to, že některá PJ v oficiálním znění se v úzu častěji zkracují v jednoslovný název (*Bínův vrch – Biňák/Biňák; Kynologické cvičiště – Cvičák; Sportovní střelnice – Střelnice; Meteorologický sloupek – Počasí/Počasíčko*). Dvouslovných PJ předložkových je 10. Dále je v seznamu 20 PJ jednoslovných, 4 tříslavné (2 z nich předložkové).

Domníváme se, že dvouslovné názvy se nezkracují v případě, kdy by se pojmenování stalo nejasným, např. rozlišení *Malého* a *Velkého náměstí*, rozlišení

částí Smržovky – jen ojediněle se objevuje označení *Střední, Dolní/Na Dolní*, pravděpodobně by neobstálo ani pojmenování *Nová*; logické je též užívání plného názvu *Ovečkový betlém*, vezmeme-li v potaz, že ve Smržovce je ještě budova označovaná jako *Betlém*, při organizaci městských akcí by pak bylo pouhé označení *Betlém* nejednoznačné; k takovým závěrům bychom mohli dojít i v případě křížků či kopců, z nich ovšem žádný nedosáhl na hranici 50 % užívání. Dvouslovná též zůstávají PJ *Malé Polsko* a *Jelení kout*, pro něž se též často používají německá kompozita. V jednoslovná pojmenování se tedy nezkracují PJ, která by mohla být po zkrácení ambivalentními.

Pomístní jména se dělí na *přímá*, která tvoří především slova v nominativu (*Klášter*), a *nepřímá*, ve kterých stojí PJ v nepřímých pádech po předložce (*U Kláštera*)⁷⁵ (Matúšová 1995 in Olivová-Nezbedová 1995, s. 144). V případě předložkových jmen se setkáváme s konkurencí bezpředložkových názvů – *Na Kedru* > *Kedr*; *U kláštera* > *Klášter*; *Na kluzišti* > *Kluziště/Kluzák*; bezpředložková pojmenování ve Smržovce v četnosti používání předložkové názvy nepřevyšují, nejspíše je tomu tak proto, že uživatelé PJ mají při označení místa na mysli širší okolí, a pokud řeknou *U Kláštera*, nemíní přímo vedle *Kláštera*, ale kdekoli v jeho okolí, kde se nenachází přesnější orientační bod. Předložková pojmenování dávají uživatelům možnost většího prostorového rozpětí. V takovém případě je ale mnohem obtížnější oblast lokalizovat, neboť území těchto PJ je vnímáno subjektivně.

U tříslavných pojmenování se setkáváme se zkrácením na dvouslovný název – *Urbanova křížová cesta* > *Petrova cesta/Křížová cesta* (není třeba blíže specifikovat); předložková varianta *Památník Věry Kozákové* > *U Věry Kozákové* (zde by neobstálo zkrácení na *Památník*, protože ve Smržovce najdeme památníky dva).

Asi třetina těchto PJ navazuje na původní německá pojmenování. Ryze česká PJ souvisí většinou s kategorií vybavenosti města (*U Kulichů*) či s místy

⁷⁵ Matúšová (1995, s. 144) doplňuje podle Olivové-Nezbedové, že z hlediska sémantického se může jednat o přímé pojmenování i v případě předložkového PJ, a to v případě, že označuje stejné místo (*Kopanina* – *Na kopanině*).

vzniknuvšími až po odsunu německého obyvatelstva (*Památník Věry Kozákové*).

Z aktivně používaných názvů z dotazníku vyplývá, že mezi orientační body patří především významně architektonicky řešené budovy města či budovy, ve kterých se nacházely důležité podniky (*Bílý mlýn; Fortuna*), nebo ve kterých podniky stále jsou (*U Kulichů; U Bobše*), a také další vybavení města (*Sáňkařská dráha; Filip*). Svě zastoupení v seznamu mají 4 místní části – *Dolní Smržovka; Jelení kout; Nová Smržovka; Střední Smržovka* a její alternativa *Malé Polsko*. Mezi přírodní orientační body patří *Černostudniční hřbet* a *Černá studnice*, vyhlídka *Kedr* a dva nejsilnější toky – *Smržovský potok* a *Kamenice*. V neposlední řadě lidé často používají uzuální označení náměstí (*Malé náměstí* a *Velké náměstí*).

Zmíněné drobné orientační body se nachází především v blízkosti ulic *Rosewelta*, *Husova* a *Hlavní* a centra města, stejně tak místní části se nacházejí podél těchto ulic, zabírají ale mnohem větší území; odlehleji se nachází *Sáňkařská dráha*, *Černá studnice* a *Černostudniční hřbet*, jedná se ale o důležité turistické destinace, proto jsou nezbytné pro orientaci.

V dotazníku byla zahrnuta doplňující otázka, která respondenty žádala o jmenování míst, podle kterých se ve Smržovce orientují. Tato PJ jsou nadstavbou našeho dotazníku a blíže o nich pojednáváme v následující kapitole.

8. Orientace ve městě

V této kapitole uvádíme PJ vybrané z odpovědi na otázku týkající se orientačních bodů ve Smržovce. Některá PJ z dotazníku uvedena jako používaná v předchozích kapitolách nebyla v odpovědích zaznamenána, některá PJ byla pro náš dotazník zcela nová. V této kapitole tedy uvádíme objekty, podle kterých se obyvatelé Smržovky orientují, mezi nimi jsou jak PJ, která jsou známá alespoň 50 % respondentů, tak taková jména, která v našem dotazníku nebyla uvedena a byla respondenty doplněna.

Obecně lze shrnout, že obyvatelé Smržovky se v centru orientují podle míst nacházejících se okolo Rooseweltské, Husovy a Hlavní ulice. V následujícím výčtu uvádíme PJ, která jako důležité orientační body uvedli alespoň 2 z respondentů⁷⁶. Směrem od Lučan nad Nisou jde nejprve o *Šraňky (U šraněk)*, dále *U Obalu (Eden)* a *Černý kůň*; poté *Velké náměstí*, na něm *Samka (U samoobsluhy)* a naproti bývalá restaurace *Slavie*, *Městský úřad (Radnice)* a *Zámeček*, nad ním *Nádraží*, u křižovatky *U tabáku (U trafiky)*; a *Malé náměstí*, na něm *U kašny* a *U Bobše*. Podél Hlavní ulice *Maškovo pekařství*, *Pošta*, samoobsluha *UVietnamce (U Pavlíny)*, *Robin Oil (U benzínky)*. Ve Střední Smržovce se obyvatelé orientují především podle *Bílého mlýnu* a v Dolní Smržovce podle *Ráje (Hotel Ráj)*. Mimo Hlavní ulici jsou orientačními body především *Filip (U vleku)*, *Sáňkařská dráha*, *Kostel*, *Parkhotel* a *Škola*.

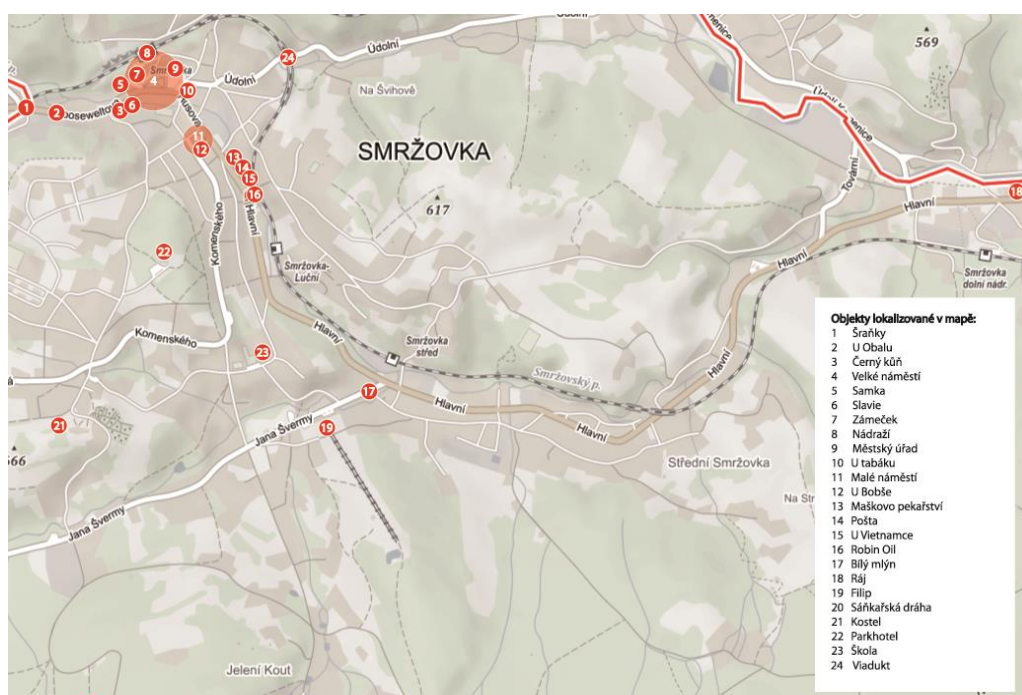
Zmíněná PJ doplňují náš dotazníkový seznam o některé další významné budovy ve Smržovce spadající především do sekce vybavenosti města.

Viadukt je jedním z orientačních bodů, podle kterých označují obyvatelé další místa jako *Pod viaduktem (Bínův Vrch; Chudeřín)*, stejně tak podle *Sáňkařské dráhy – U sáňkařské (Grindl)*, *Nad sáňkařskou (Nová Mýtina)* a podle *Sportovky*, respektive dřívějšího PJ *Sporták – U sportáku/Na sportáku (Horní Ves; Nová Smržovka, současně Adamův kopec)*.

⁷⁶ Tato otázka v dotazníku nebyla povinná, vyplnilo ji jen asi 50 % respondentů.

Respondenti individuálně doplnili ještě další PJ, která jsou pro ně konkrétně důležitá; nutno říci, že těchto PJ je opravdu velké množství, uvedeme ale spouň některá. Jde převážně o podniky či pensiony v městě (*Lustrové sklo; Železářství U Blacka; U kozího vraha*⁷⁷; (pension) *U Potůčků* ad.), dále samoty *U Fišerky* a *U Čermačky*; cesty *Linie (Reitweg)*⁷⁸ a *Panelka (Panelová cesta)* či agronymum *Hušková louka* ad.

Z PJ, na kterých se shodla větší část respondentů a která uvádíme v začátku této kapitoly, jsme vytvořili mapu důležitých orientačních bodů ve Smržovce.

Obrázek 10: Mapa orientačních bodů ve Smržovce

© Seznam.cz, a. s., © OpenStreetMap

Zdroj: Mapy.cz

⁷⁷ V hostinci se podávaly proslulé výrobky z kozího masa, především klobásy (Ledecká a Urbanová 2013, s. 11).

⁷⁸ Cesta je souběžná s Hřebenovkou, na koni po ní jezdila Desfourská komtesa až na Černou studnici (Rolenec 2018).

9. Německá pomístní jména

Na území Smržovky se vyskytuje množství překladových i formálně počeštěných německých názvů. Podle výsledků dotazníku je dnes mezi respondenty známo 19 původně německých PJ, což činí asi 18 % z celkového počtu, 32 % ze všech PJ, která jsou mezi respondenty známá; z nich se aktivně používá 9 PJ⁷⁹. Ztráta vlivu německých jmen se pojí s odsunem německého obyvatelstva po roce 1945, jak již bylo zmíněno. Počet německých obyvatel klesl z téměř 75 % k roku 1930 na přibližně 33,5 % k roku 1946 (k roku 2011 byla obyvatel přihlášených k německé národnosti necelá 2 %) (ČSÚ).

V německé, morfologicky přizpůsobené podobě zůstala v omezeném výskytu PJ: *Finkstein*⁸⁰; *Grunt*⁸¹; *Heim*⁸²; *Hirschwinkel*⁸³, která mají i překladovou variantu; v české i německé podobě se setkáváme též s označením *Kleinpolen*⁸⁴, které je ekvivalentní dnešní *Střední Smržovce*. PJ *Parkhotel* zůstalo nezměněné. *Puschmühle* nemá český ekvivalent, pouze se graficky přizpůsobilo na *Puschmílku/Pušmílku* (3 respondenti).

Z překladových PJ jsou známa: *Bínův vrch* (*Bienerberg*); *Černá studnice* (*Schwarzbrunnberg*); *Černostudniční hřbet* (*Schwarzbrunn-Kamm*); *Čertova*

⁷⁹ *Jelení kout, Malé Polsko, Černá studnice, Černostudniční hřbet, Dolní Smržovka, Parkhotel, Střední Smržovka, Zámeček, Sportovka.*

⁸⁰ Pro vyhlídku se používají rozličná pojmenování, mezi nimi zaznamenáváme 1krát i překladovou variantu *Finkův kámen*, 1krát *Finkova skála*. Výjimečně se můžeme setkat s foneticky přizpůsobeným zápisem *Finkštejn*.

⁸¹ 15 respondentů vypovědělo, že používá PJ *Záhoří*; 13 uvedlo variantu *Grunt/V Gruntě*.

⁸² 9 respondentů užívá německou variantu; překladovou variantu *Dělnický dům* – 2 respondenti; univerbizovanou variantu *Dělák* – 6 respondentů.

⁸³ PJ *Hirschwinkel/Hirschwingel* užívá 6 respondentů, 2krát se setkáme s označením navazujícím – *Hiřvinkl*, 1krát s variantou *Hýřevinkl*; české PJ *Jelení kout* užívá 30 respondentů, univerbizovaný *Jeleňák* užívají 3 respondenti.

⁸⁴ 21 respondentů uvádí pojmenování *Malé Polsko*, 4 *Kleinpolen*.

studánka (Teufelsbrunnen); Dolní Smržovka (Unter-Morchenstern); Hartwigův pramen (Hartwigsquelle); Horní Ves (Oberdorf); Jelení bouda (Hirschbaude); Střední Smržovka (Mittel-Morchenstern); Zámeček (Schlößchen); Sportovka (Sport Baude⁸⁵) a Palcát (Balzerstein), o němž blíže pojednáme v kapitole o lidové etymologii. Tato PJ se v německé variantě mezi respondenty nepoužívají.

Nabízí se otázka, proč se zrovna tato PJ dochovala a jsou stále užívána. Tři místní části – *Kleinpolen, Hirschwinkel* a *Grunt*⁸⁶ – byly jedny z největších na katastru obce, jejich důležitost byla zřejmě tak velká, že, zatímco jiné menší kouty zanikaly, těchto názvů bylo opakovaně užíváno a přežily i jejich německé podoby, které byly zřejmě i snadno vyslovitelné (například jednoslabičný *Grunt* oproti trojslabičnému *Záhoří*⁸⁷). Pokud bychom se zamýšleli nad tím, proč se nepoužívá čtvrtá velká část Smržovky – *Oberdorf (Horní Ves)* –, interpretovali bychom situaci následovně: v *Horní Vsi*, která se nachází více v centru Smržovky, se nachází spousta menších orientačních bodů (*Kostel, Parkhotel*, různé hostince), PJ se tak rozdrobilo na mnoho detailnějších míst, což dokazují i výsledky dotazníku; v porovnání s touto částí zmíněné tři příliš důležitých bodů nezahrnují, tudíž si zachovaly celistvost.

Pokud jde o označení *Heim*, považujeme ho opět za kratší a údernější variantu než *Dělák*. Pojmenování *Finkstein* pro dominantu obce se uchovalo i přes snahu jej několikrát změnit, v konkurenci s dlouhým pojmenováním *Vyhliídka generála Samochvalova* je původní varianta jistě schůdnější a pravděpodobně vyvolává pozitivnější konotace. Z onoho dlouhého názvu ovšem vzešly tři varianty, a to *Vyhliídka* (zaznamenána v elektronických mapách) a *Hvězda*, které jsou živé, a *Samochvalov* (kterou uvádí pouze Ginzl a Novák v publikaci *Topografie skal Jižerských hor: metodická pomůcka*, 1962).

⁸⁵ Německé označení *Sport Baude* označovalo pouze budovu nacházející se u hřiště, dnešní pojetí *Sportovky* se vztahuje na celou oblast v okolí hřiště.

⁸⁶ *Grunt* nebyl sám o sobě velké rozlohy, ovšem v očích obyvatel pohltil i okolní části (*Brusičské údolí* a *Malinový kout*).

⁸⁷ V sousedních Lučanech nad Nisou mapa uvádí *Grund*.

Překladová PJ označují důležité složky pomístního názvosloví v obci. Jde o vyvýšeniny – *Bínův vrch*, *Palcát*, *Černostudniční hřbet* a vrch s rozhlednou *Černá studnice* – větší význam jako orientační body než pro místní obyvatele mají ale pravděpodobně pro turisty. Další překladová jména označují zažité části Smržovky a další menší objekty – významný *Zámeček*, *Hartwigův pramen* pojmenovaný podle známého Dr. Hartwiga Weiskopfa či *Čertovu studánku*, ke které se váže pověst, a *Jelení* a *Sportovní boudu*. Kromě *Čertovy studánky* jsou tyto objekty zaznamenány v mapách. Jejich záznam v mapě má vliv především na znalost mezi obyvateli, méně na aktivní užívání těchto PJ.

10. Lidová etymologie

Jako lidová etymologie se označuje mylné, zpravidla nahodilé spojování slova etymologicky neprůhledného se slovem formálně nebo významově podobným, geneticky však odlišným. (Janyšková 2017).

Mezi PJ vyskytujícími se ve Smržovce nalezneme několik příkladů lidové etymologie, která většinou souvisí s překladem původních německých názvů a s nářečními charakteristikami města.

Samotný původní německý název města – *Morgenstern* – vznikl lidovou etymologií. Němci žijící ve Smržovce si mysleli, že je město pojmenované po zbrani smržovce (řemdihu), která má hvězdicové zakončení, proto *Morgenstern* – jitřenka. Ve skutečnosti bylo město pojmenováno po houbě smrži.

Ve snaze o doslovný překlad vyhlídky *Finkstein* dospěli někteří k výsledku Pěnkavčí kámen, případně Pěnkavčí vrch, neboť *der Fink* označuje v češtině pěnkavu. Takový název jako variantu uvádí Ginzl a Novák (1962, s. 64), uživatelé se domnívali, že pojmenování souvisí s hojným výskytem pěnkav na kopci, kde se vyhlídka nachází; dnes tuto variantu žádný z respondentů nepoužívá. Jak uvádí Schwarz (1943, s. 112), domněnka je mylná, místo bylo pojmenováno po významném průmyslníkovi jménem Fink.

Dalším zástupcem je *Jelení kout*, jehož motivace by mohla odkazovat k výskytu jelenů v této oblasti. V tomto případě se ale zřejmě jedná o chybný doslovný překlad jednoho z komponentů pojmenování – *Hirsch* –, kterým bylo původně substantivum *Hirse* (proso), to se nářeční změnou změnilo na *Hiersche* (Hübner a Fischer 2013, s. 16). Od roku 1739 současně existovaly názvy *Hirschwinkel*, *Hierchewinkel* i *Hirsewinkel* (Ledecká 2010, s. 10). Přestože se v místě pěstovalo proso, převládla podoba blízká místnímu nářečí. Český překlad je kalkem lidovou etymologií vzniknuvší varianty.

PJ *Palcát* vzniklo z německého *Balzerstein*, bylo posesivní, znamenalo Balzerův (Balthasarův) kámen, k takovému překladu ale nedošlo, vlivem nářečí se *b* změnilo na *p* a dále se jméno formálně přizpůsobilo apelativu *palcát*.

Část *Malé Polsko*, dnešní Střední Smržovka, nebyla pojmenována ani podle svého rozměru, ani v souvislosti s Polskem. Německé pojmenování

Kleinpolen získalo název podle jednoho z obyvatel zvaného *klein Pohl* (Feix 1926, s. 47). Z výsledků dotazníku je zřejmé, že si někteří obyvatelé interpretují český název doslovně.

Složitějším vývojem prošlo PJ *Tabulový kopec*, německy *Tafelberg*, které bylo původně podobně jako výše zmíněné PJ posesivní (Toffelberg – Kryštofův kopec). PJ Toffelberg bylo mylně považován za důsledek nářeční změny $a > o$, proto mu byla uměle vytvořena „správná“ varianta *Tafelberg* (Schwarz 1934, s. 85), ta byla následně přeložena doslovně do češtiny jako *Tabulový kopec*.

Posledním zástupcem je *Malinový kout*, PJ, které je mezi respondenty sice víceméně neznámé, ale které při zmínce logicky budí dojem, že se v místě vyskytovalo maliniště. PJ je kalkem německého *Himbeerecke*, původní pojmenování se ovšem netýkalo malin, ale koření zázvoru, které bylo v místě oblíbeno; kout se nazýval *Ingwerecke* (*Zázvorový kout*), obyvatelé si zřejmě nářeční výslovnost /imbəreke/ převedli na *Himbeerecke* (*Malinový kout*) (Schwarz 1934, s. 55).

Pojmenování *Tabulový kopec* a *Malinový kout* jsou na rozdíl od předchozích zmíněných PJ téměř neužívané.

11. Varianty pomístních jmen

Obecně lze tvrdit, že se mezi variantami pomístních jmen z části objevuje sklon k univerbizaci. Ta je jedním z projevů jazykové ekonomie; jde o zkracování dvou-slovného spojení (většinou adjektiva určujícího a substantiva určovaného) v jednoslovné označení (*stará čeština* > *staročeština*; *vysoká škola* > *vysoká*; *obchodní dům* > *obchodník*, *obchodňák*) (Hladká 2017).

Tvoření univerbizovaných variant podléhá asi 15 % z celkového počtu PJ (*Bínův vrch* – *Biňák/Biňák*; *Laurynův kopec* – *Lauryňák*; *Pirglova louka* – *Pirglovka*; *Finkova skála* – *Finkovka*; *Jelení kout* – *Jeleňák*; *Sportovní bouda* – *Sportovka*; *Dělnický dům* – *Dělák*; *Kynologické cvičiště* – *Cvičák* ad.); jednoslovné varianty jsou tvořeny za účelem zrychlení komunikace.

Asi 35 % z PJ uvedených v dotazníku má variantu vytvořenou na základě jiné motivace; tyto varianty jsou nejčastěji pojmenovány podle hostinců, obchodů, ubytovacích zařízení či jiných významných míst v blízkosti, velmi často podle významného vlastníka domu (*U Janečků*; *U Dědinů*; *U Morávka* ad.). Jedná se pak buď o detailnější vymezení vůči PJ pojmenovávajícím větší plochu (*Filip* > *U Kóhoutků*; *Horní Ves* > *U Fialů*; *Malé Polsko* > *U vinotéky Honcnejmanových*), či naopak o širší pojmenování poměrně malého bodu, vyjádření spíše lokace než objektu (*Kynologické cvičiště* > *Na Kedru*; *U kašny* > *Na Malém náměstí*). Současně se můžeme setkat s pojmenováním jiného významného objektu/místa stejně lokalizovaného (*Kříž ve Školní ulici* > *U Drahušky*; *Betlém* > *U Ráje*), velkou část variant tvoří též PJ tvořená na základě změny majitelů/typu podniku (*U Sežraný báby* > *Kinoklub*; *Bývalý textil/U Hotovců* > *U Bobše*; *U Nikolase/U Hraboše* > *U Silnice*) či zániku objektu motivace (*Sportovka* < *Na zaule*). Jistá PJ mají jako variantu pojmenování ulice, ve které se nachází (*Vorbachův kout* > *Zvonková*), viz níže. Poslední kategorií jsou varianty PJ, která konkrétně označují účel objektu či jeho vlastníka namísto metaforického či metonymického pojmenování (*Hrad* > *Sklárny*; *U kláštera* > *Klášter* > *Seba*; *Blázinec* > *U Kotrbanců*). Tyto varianty vznikají na základě subjektivního vnímání prostoru a přiřkládání důležitosti objektům. Pojmenování podniků, které mění majitele a s ním i svůj název, většinou zůstávají v původní podobě v povědomí ještě dlouho po změně, takovým vývojem prošlo např. restaurační zařízení *U Silnice*, které každá generace pojmenovává po svém. Podobným generačním vývojem prošla *Sportovka*, které generace

narozená krátce po válce říkala *Na zaule*, generace o 20 let mladší *Sporták* a dnešní děti ji nazývají právě *Sportovka* (Ledecká 2010, s. 13).

Ve variantách PJ ve Smržovce nalezneme též 3 obecně česká PJ – Bílý mlýn > Bílej mlejnj; Kříž v Jablonecké ulici > Kříž v Jablonecký; Památník Věry Kozákové > U Věry Kozákovy.

Nakonec vedle variant překladových (*Kleinpolen* > *Malé Polsko*) zmíníme PJ, která využívají synonymie, těmi jsou: *Forťovna* > *Hájenka/Hájovna*; *Jelení chata* > *Jelení bouda*.

Je zřejmé, že vedle ekonomické urbanizace a dalších méně častých druhů variant pojmenování se z velké části objevují varianty pojmenování na základě jiných motivací. Vzhledem k tomu, že se často jedná o jména hostinců, obchodů či majitele domů, a to i bývalých, je otázkou, jak dlouho tyto varianty přežijí, než budou nahrazeny novými.

11.1. Osobní jména v pomístním názvosloví

Poměrně časté je ve Smržovce pojmenování s využitím OJ. Do dotazníku bylo takových jmen sebráno 28. Jedná se především o kombinaci substantiva a posesivního adjektiva, případně pouze OJ. Tato PJ jsou většinou spojena s významnými obyvateli Smržovky, kteří vlastnili domy v kopcích, místních částech či v lukách, které po nich byly následně pojmenovány (*Adamův kopec*; *Běhounkův kopec*; *Bírnův vrch*; *Filip*; *Liškův kopec*; *Seibtův kout*; *Staffenův kout*; *Schafferův kout*; *Petrův kout*; *Vorbachův kout*; *Pirglovka* – vzniklá univerbizací z *Pirglova louka*). PJ *Palcát* odkazuje také k posesivnímu adjektivu ve spojení se substantivem – *Balzerův kámen*. Do této skupiny by mohl spadat i *Tabulový kopec*, původně *Toffelberg* – *Kryštofův kopec* (k takovému překladu nedošlo).

Z těchto je aktivně používané pouze PJ *Filip*.

Ve variantách PJ se objevují další zástupci posesivních jmen – *Laurynův kopec*; *Vyhlička generála Samochvalova*; *Kaiser Franz Josef-Regierungs-Jubiläums-Park*.

Další posesivní pojmenování objektů ve Smržovce připomíná důležité osobnosti města (*Breuerova studánka*; *Hartwigův pramen*; *Fischerův kámen*; *Památník Věry Kozákové*; *Finkstein*), křížky vzpomínají památku tragicky zesnulých (*Červeného kříž*; *Kukův kříž*; *Kunzeho kříž*; *Scholzeho kříž*).

Hostince a další podniky byly často pojmenovány po svých majitelích (*Möhwald; F. Hübners's Restaurant; U Adamů*), jejich přezdívkách (*U Kulichů*), nebo jménem rodinného příslušníka (*U Bobše*). *U Bobše* i *U Kulichů* jsou aktivně používanými PJ.

Ve variantách se objevily i další restaurační zařízení, zařízení ubytovací, obchody a označení podle vlastníků domu s OJ v názvu, v mnoha případech jsou utvořené s prepozicí *u* – *U Kohoutků; U Valentů; U Fialů; U Schaurichů; U Drahušky; U vinotéky Honcnejmanových; U Malinských; U Janečků; Firma Karla Hubeného; U Morávka; U Dědinů; U Hotovců; Priebisch Fabrik; U Volechů; U Nikolase/U Nikoly; U Hraboše; U Kotrbanců; Památník císaře Františka Josefa I.; Mahla Fabrik; U Kroutilů; U Kunertů*.

Křížová cesta Petra Urbana neboli Urbanova křížová cesta je pojmenována po umělci, který ji vytvořil. Kostel sv. Archanděla Michaela a Antonín Paduánský jsou zasvěceny svatým.

Původní pojmenování kopců a místních částí (zmíněné v prvním odstavci této kapitoly), a to jak česká, tak německá, s výjimkou *Filipa* (kopce pojmenovaného podle ševce Filipa Krykorky), mizí z úzu obyvatel. Fakt, že PJ *Liškův kopec* a *Bínův vrch* jsou zaznamenána v mapách, přispívá tomu, že jsou mezi respondenty známá, nikoliv ale užívaná.

Z množství variantních jmen motivovaných OJ vidíme, že je tento pojmenovací způsob stále živý a že dochází k jeho proměnám v čase a napříč generacemi, podle toho, jak se mění majitelé podniků a vlastníci domů – na stará PJ se zapomíná a nová vznikají.

Podle databáze *kdejsme.cz* jsme zjišťovali, zda na Jablonecku žijí nositelé jmen, která motivovala vznik dnes již neužívaných PJ. Co se kopců týče, žádný Běhounek ani Biener se na Jablonecku nevyskytuje, 2 Běhounkové ale žijí v Tanvaldu, který leží vedle Smržovky. Lišků žije na Jablonecku velké množství; podle kronikářky Miroslavy Ledecké žijí potomci starousedlíků stále ve Střední Smržovce, jde ale o ženskou linii, nejde tedy již o Liškovi. Vrátime-li se k *Filipovi*, nejvíce Krykorků v republice žije v Tanvaldu (23), 10 jich žije na Jablonecku. 11 je na Jablonecku nositelů příjmení Adam, 1 je v Tanvaldu. Nositel příjmení majitele louky *Pirglovky* ve Smržovce není, Pirglové žijí pouze v Českých Budějovicích.

Pokud jde o místní části, v republice žijí Huyerové pouze na Mostecku (podle Petera Huyera byl pojmenován *Petrův kout*). Na Jablonecku žijí také 3 Vorbachové. Seibtové bydlí především v severních Čechách, na Jablonecku ale nežije žádný, 5 jich žije v Tanvaldu.

Z dalších příjmení zmíníme například příjmení Fink, které dalo jméno *Vyhliďce*, to je v republice poměrně rozšířené, na Jablonecku ani v Tanvaldu ale žádný nositel toho jména nežije, nebo příjmení Möhwald, podle kterého byl pojmenován hostinec, se nejbliže ke Smržovce vyskytuje v Jilemnicích.

12. Uliční názvosloví

Ačkoliv uliční názvosloví není předmětem této práce, bude o něm stručně pojednáno v souvislosti s pomístními názvy, které inspirovaly názvy ulic. Ve Smržovce se nachází celkem 49 ulic a 2 náměstí. Následující tabulku přebíráme z publikace *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné, 2010*. Novějšího data jsou ulice *Větrná* a *Pod hřištěm*, které jsou staré asi 7 let; vznikly rozdělením ulice *Nová Smržovka*, jejíž název oficiálně zanikl, ale mezi lidmi je stále používáný.

Původní název uvádí názvy německé, přechodné názvy uvádí buď české názvy překladové (*Mühlweg* > *Mlýnská ulice*), které byly později přejmenovány, nebo názvy z období nacistické okupace (*Adolf Hitler Platz*) a názvy ulic pojmenované na počest SSSR (*Stalinova ulice*), které byly později opět přejmenovány. Nejrozmanitějším vývojem prošlo *náměstí T. G. Masaryka*.

Z původních 46 německých pojmenování ulic se v částečné či doslovné překladové variantě dochovalo 24 jejich názvů, což činí asi 52 %. Smržovka tudíž z více než 50 % převzala původní uliční systém. Z přechodných názvů odkazuje k původnímu německému pojmenování 5 názvů ulic.

Uliční názvosloví města Smržovka		
<i>Původní název</i>	<i>Přechodný název</i>	<i>Dnešní název</i>
Antonienstrasse	Antonínova ulice	součást Občanské ulice
Anton Posselt Strasse		Vrchlického ulice
Arztsrasse		Hřbitovní ulice
Bienerbergweg		ulice Na Planinách
Brückengasse		Mostecká ulice
Bürgerstrasse		Občanská ulice
Donnhäusserstrasse	Dr. Iwan Weiskopfstrasse (1908); Donnhäusserstrasse (1938)	Zahradní ulice (1945)
Fabrikstrasse		Tovární ulice
Gablonzerstrasse		Jablonecká ulice
Glasgasse		Sklářská ulice
Glockenstrasse		Zvonková ulice
Goethestrasse		Smetanova ulice
Georgenthalstrasse		Jiřetínská ulice
Grenzestrasse	Hraničná ulice	zanikla
Haselgrundstrasse		ulice V Lískách
Heidestrasse		Vřesová ulice
Hirschwinklerstrasse		Jelení kout
Hochstrasse		Vysoká ulice

Heinrichstrasse		Jindřišská ulice
Hofebergstrasse	Dvorská ulice	V Záhoří
Hügelstrasse		ulice Na Kopečku
Ludwig Jahn Strasse		Tyršova ulice
Kirchstrasse		Kostelní ulice
Kleinseitnerstrasse		Malostranská ulice
Krähwinklerweg		Okružní ulice
Moorgasse		Rašelinová ulice
Morgengasse		Jitřní ulice
Mühlweg	Mlýnská ulice	Ulice Jana Švermy (1952, dolní část)
Neudorferstrasse	Novoveská ulice	Ulice Jana Švermy (1952, horní část)
Oberdorferstrasse		Hornoveská ulice
Oberebahn- horstrasse		Nádražní ulice
Pensdorferstrasse		ulice Na Stráži
Poststrasse		Poštovní ulice
Joh. Priebisch Strasse	třída Maršála Stalina; Stalinova ulice	Hlavní ulice (1990)
Reichstrasse	třída Maršála Stalina; Stalinova ulice	Hlavní ulice (1990)
Reichstrasse		Rooseweltova ulice ⁸⁸
Reichstrasse		Husova ulice
Ringstrasse		Komenského ulice
Schillerstrasse		Havlíčková ulice
Schulstrasse		Školní ulice
Saulestrasse		Sportovní ulice
Stationstrasse		Staniční ulice
Schlachthofstrasse		Jateční ulice
Talstrasse	Gottwaldova ulice	Údolní ulice (1990)
Teichstrasse		Rybniční ulice
Teichweg		cesta po roce 1945 ne- dostala české pojmeno- vání
Wiesestrasse		Luční ulice
Waldstrasse		Táborová ulice
<i>původně pouze místní část</i>		<i>dnešní název</i>
Kleinseite		ulice Věry Kozákové
Hirschwinkel		Partyzánská ulice
Grund		V Záhoří
Kleinpölen		Lesní ulice

⁸⁸ „Registrována s chybou, správně by mělo být Rooseveltova“ (Ledecká 2012, s. 13).

Unter-Morchenstern		Klášterní ulice
<i>náměstí původně</i>		<i>dnešní název</i>
Desfoursplatz (1851)	Alter Markt (1881); Masarykplatz (1934); Adolf Hitler Platz (1938); Masarykovo náměstí (1945); Stalingradské náměstí (1952)	náměstí T. G. Masaryka (1990)
Neuer Markt (1881)	Konrad Henlein Platz (1938); náměstí E. Beneše (1945)	Lidické náměstí (1952)
<i>Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné, 2010, s. 13</i>		

12.1. Neužívaná PJ v uličním názvosloví

Do pojmenování ulic se přenesl ne jeden název místní části Smržovky, a tak i přes to, že PJ již nejsou živá, v uličním názvosloví přežívají. Konkrétně se jedná o PJ *Malá strana (Kleine Seite)*, které existuje v povědomí obyvatel v podobě ulice *Malostranská (Kleinseitnerstrasse)*. Část *Na Stráži (Bensdorf)* v podobě ulice *Na Stráži (Pensdorferstrasse*⁸⁹). Po dnes již neužívaném pojmenování městské části z roku 1926 *V Lískách (Haselgrund)* zůstala ulice *V Lískách (Haselgrundstrasse)*. Z dalších pojmenování částí města, která se promítla do uličního názvosloví, zmíníme Smržovku *Luční (Wiese)* a dnešní *Luční ulici*, kteréžto pojmenování je pro umístění v centrální části Smržovky a i pro existenci stejnojmenné vlakové zastávky mezi obyvateli často používáno. Dnešní obyvatelé ji vnímají skutečně jen jako pojmenování ulice, ne jako část Smržovky, jak vyplynulo z rozhovorů s respondenty. Dále jde o ulici *V Záhoří (Hofebergstrasse, Dvorská ulice)*; z původního německého pojmenování je zřejmá tehdejší důležitost části *Dvůr (Hof)*, v níž se nachází *Zámeček*, a kopce za ním (*Hofeberg*), od kterých se zmíněná ulice vine; dnes toto pojmenování v podstatě vymizelo, zatímco část *Záhoří (Grund)* získala na popularitě a pohltila své okolí. Místní část *Jelení kout (Hirschwinkel)* se též přenesla do pojmenování ulice (*Hirschwinklerstrasse*), v tomto případě je ale PJ části stále živé.

⁸⁹ V německém jazyku byla při pojmenování ulice zohledněna nářeční výslovnost.

Ve Smržovce se setkáme i s názvy ulic, které nena­vazují na pojmenování městských částí, ale postupně tyto názvy nahrazují, například pro označení *Chudeřina (Bettelgrund)* je dnes obvyklé použít označení *Údolní ulice*; stejně tak se obyvatelé orientují podle ulice *Zvonková* v místě *Vorbachova koutu (Vorbachecke)*.

13. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo analyzovat pomístní názvosloví na katastru obce Smržovka. PJ a urbanonym bylo sebráno celkem 107, z toho zdrojem 62 byla databáze Geonames a tištěné mapy, 24 PJ bylo nalezeno v publikacích o Smržovce a 21 PJ pochází z úzu. Těchto 107 jmen bylo analyzováno za účelem zjistit, jaká pomístní jména jsou Smržovany a návštěvníky Smržovky aktivně používána, navíc jsme se pokusili shrnout PJ, která jsou nejčastěji používána k orientaci ve městě.

Protože až do konce 2. světové války žilo ve Smržovce německé obyvatelstvo (a výrazná česká menšina), i dnes zde existují pozůstatky německého pomístního názvosloví. Stále jsou zde v omezeném množství používány některé německé názvy, častěji jde o jména překladová, která jsou fixována v mapě. V této práci jsme ale došli k závěru, že PJ uváděná v mapách sice mají vliv na povědomí o těchto jménech mezi obyvateli Smržovky, nemají už ale vliv na jejich aktivní užívání. Nutno také dodat, že některé překlady byly mylné. Odsun německých obyvatel tak změnil charakter pomístního názvosloví, které bylo z velké části nahrazeno novými jmény.

Výsledky dotazníku vypovídají o typu objektů, který nejčastěji slouží k orientaci. Jedná se o urbanonyma, která byla zařazena v kategorii *vybavenost města*. Z této kategorie se ze sebraných jmen používá téměř 50 %, respondenti navíc doplnili další jména spadající do této kategorie, podle kterých se v městě orientují.

Sebraná PJ jsou zčásti tvořena s pomocí OJ, která většinou náležela vlastníkům půdy či domů v okolí pojmenovaných objektů. Takových PJ, z velké části posesivních, bylo v dotazníku uvedeno 28, což je asi 26 % z celkového počtu 107 PJ, navíc bylo respondenty ve variantách doplněno dalších asi 20 jmen obsahujících v názvu OJ. Aktivnímu užívání ale opět podléhají především objekty vybavenosti města. Posesivní PJ a PJ obsahující OJ tedy hrají důležitou a dynamickou složku vývoje pomístního názvosloví – stále vznikají nová, zatímco jiná, již nemající živou motivaci, zanikají.

V naší práci docházíme k závěru, že pozornost dnešního pomístního názvosloví se odklání od německých pojmenování kopců a potoků, tedy přírodních objektů, a detailního pojmenování místních částí, a přiklání se k hrubému dělení

Smržovky na místní části a v rámci nich se soustředí na drobné objekty, jejichž názvy se odvíjejí především od pojmenování hostinců, penzionů, obchodů či jiných podniků a vlastníků domů, případně turisticky významných objektů a míst nabízející sportovní vyžití.

14. Zdroje

14.1. Literatura

1. ANDĚL, Rudolf, 2010. Nejstarší historie obce. In: *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010. ISBN 978-80-87100-13-4.
2. ANDĚL, Rudolf a LEDECKÁ Miroslava, 2010. Kostel svatého Archanděla Michaela. In: *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010. ISBN 978-80-87100-13-4.
3. FEIX, Otto Wilhelm, 1926. Aus vier Jahrhunderten: Interessante Begebenheiten und ortsgeschichtliche Gedenktage der Stadt Morchenstern aus den Jahren 1526 bis 1926. Gablonz an der Neisse: Emil Böhme, 253 s.
4. GINZEL, Gustav a Emil NOVÁK, 1962. *Topografie skal Jizerských hor: metodická pomůcka*. Liberec: Severočeské museum. Knižnice věnovaná Jizerským horám.
5. HUBNER, Hans-Joachim a Kurt FISCHER, 2013. *Paurisch: Wörterbuch der Gablonzer Mundart*. Augsburg: Wissner. ISBN 9783896399380.
6. KOULOVÁ, Věra, 2010. Zvony v kostele sv. Archanděla Michaela. In: *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010. ISBN 978-80-87100-13-4.
7. KOULOVÁ, Věra a LUBAS Jaroslav, 2010. Kříže a další sakrální památky. In: *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010. ISBN 978-80-87100-13-4.
8. LEDECKÁ, Miroslava, 2010. Členění obce. In: *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010. ISBN 978-80-87100-13-4.
9. LILIE, Adolf, Al RICHTER a J. ADAM. *Der politische Bezirk Gablonz: (Gerichtsbezirke Gablonz und Tannwald) : eine Heimatskunde für Schule und Haus*. 2. vollst. umgearb. Aufl. Gablonz a. N.: Verlag des Gablonz-Tannwalder Lehrervereines, 1895, 666, 6 s., obr. příl.
10. LUTTERER, Ivan a Rudolf ŠRÁMEK, 2004. Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje. 2. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 317 s. ISBN 80-7311-025-3.
11. MATÚŠOVÁ, Jana, 1995. Tvarosloví pomístních jmen. In: OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, Libuše et al., 1995. *Pomístní jména v Čechách: o čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*. Praha: Academia. ISBN

8090107281.

12. NEVRLÝ, Miloslav, 1981. *Kniha o Jizerských horách*. 2. přeprac. a rozšíř. vyd. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství.
13. OCMAN, Pavel, 2010. Geologické poměry města a jeho širšího okolí. In: *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010. ISBN 978-80-87100-13-4.
14. OUŘEDNÍK, Patrik, 2016. *Šmírbuch jazyka českého: slovník nekonvenční češtiny 1945-1989*. Praha: Volvox Globator. ISBN 978-80-7511-231-6.
15. PLESKALOVÁ, Jana, 1992. Tvoření pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku. Jinočany: H & H.
16. PROFOUS, Antonín a Jan SVOBODA, 1957. *Místní jména v Čechách: Jejich vznik, původní význam a změny*. Díl 4., s - Ž. Praha: NČSAV, 864 s.
17. SCHWARZ, Ernst, 1934. *Die Orts- und Flurnamen des Bezirkes Gablonz*. Heimatkunde des Bezirkes Gablonz (der Gerichtsbezirke und Tannwald) in Böhmen. Neue Ausgabe.
18. SKALA, Harald, 2010. Smržovka a rod Desfoursů. In: *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010. ISBN 978-80-87100-13-4.
19. Statistický lexikon obcí v Republice československé: úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař. v Praze: Orbis, 1934.
20. ŠMILAUER, Vladimír, 1963. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných): vysokoškolská příručka*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. Učebnice vysokých škol (SPN).
21. URBANOVÁ, Inka et al., 2010. Sport ve Smržovce. In: *Smržovka: pohledy do historie dávné i nedávné*. Liberec: Roman Karpaš - RK, 2010. ISBN 978-80-87100-13-4.
22. WILDNER, Helmut. Hüttenheimat Hirschwinkel. Schwäbisch Gmund: Leutelt Gesellschaft, 1999. In: HODBOŇOVÁ, Lucie, 2013. *Putování po Smržovce s kresbami Miroslava a Milana Valentových* [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://www.smrzovka.cz/putovani-po-smrzovce-s-kresbami-miroslava-a-milana-valentovych/d-2550>

14.2. On-line zdroje

1. DAVID, Jaroslav, 2017. Urbanonymum. In: KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/URBANONYMUM>

2. HLADKÁ, Zdeňka, 2017. Univerbizace. In: KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. [cit. 2019-05-04]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/UNIVERBIZACE>
3. HODBOĐOVÁ, Lucie, 2013. *Putování po Smržovce s kresbami Miroslava a Milana Valentových* [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://www.smrzovka.cz/putovani-po-smrzovce-s-kresbami-miroslava-a-milana-valentovych/d-2550>
4. JANYŠKOVÁ, Ilona (2017): Lidová etymologie. In: KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/LIDOVÁ ETYMOLOGIE>
5. *KdeJsme.cz, Četnost příjmení nebo jména v České republice* [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://www.kdejsme.cz/>
6. *Kedr, Čeština 2.0, Slovník, který tvoříte vy* [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://cestina20.cz/slovník/keдр/>
7. LEDECKÁ, Miroslava a URBANOVÁ Inka, 2013. Z výstavy Smržovské pivo a hospůdky (10. díl). Smržovský zpravodaj, říjen 2013 [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: https://www.smrzovka.cz/assets/File.ashx?id_org=15132&id_dokumenty=5628
8. Geoportálu ČÚZK. ČÚZK: Geoportál [online]. [cit. 2019-05-04]. Dostupné z: <https://geoportal.cuzk.cz/geoprohlizec/>
9. PAŘEŽ, Jan, 2018. *Stručná historie Smržovky* [online]. [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.smrzovka.cz/historie/d-1054>
10. PLESKALOVÁ, Jana, 2017a. Pomístní jméno. In: KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/POMÍSTNÍ JMÉNO>
11. PLESKALOVÁ, Jana, 2017b. Toponymum. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny [online]*. [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/TOPONYMUM>
12. STOKLASA, Josef, 2019. *Pomníčky Jizerské hory* [online]. [cit. 2019-05-04]. Dostupné z: <http://stovi.info/pomnicky/>
13. URBANOVÁ, Inka, 2015. Květnové dny 1945 v naší užší vlasti. *Smržovský zpravodaj*, červen 2015 [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: https://www.smrzovka.cz/assets/File.ashx?id_org=15132&id_dokumenty=6794

14. Český statistický úřad. *Veřejná databáze VDB* [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=home>

14.3. Informace získané osobním kontaktem

1. Téma: *Smržovka*, 2019. Informace poskytla LEDECKÁ, Miroslava, kronikářka obce Smržovka.
2. Téma: *Smržovka*, 2018. Informace poskytl ROLENEC, Petr, obyvatel obce Smržovka.
3. Téma: *Lesy ve Smržovce*, 2019. Informace poskytl SPROSTÝ, Miroslav, obyvatel obce Smržovka.

14.4. Mapy

1. *Mapa zimních sportů ve Smržovce*, Kartografie HP s. r. o., Jičín.
2. *Mapy.cz* [online]. [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?x=15.2652086&y=50.7337919&z=13&source=muni&id=1811>
3. MATOUSCHEK, Josef, 2015. Matouschek's Neue Spezial-Karte vom Jeschken- u. Isergebirge 1938: Matouschkova Nová speciální mapa Ještědských a Jizerských hor 1938. Liberec: Jizersko-ještědský horský spolek. ISBN 978-80-87095-16-4.
4. Plán města – Smržovka a okolí 1:7 500, vyd.: SHOCart, s. r. o., 2004.
5. *Topografická mapa S-1952, 1 : 10 000* [online]. [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://geoportal.cuzk.cz/geoprohlizec/>
6. *Turistická mapa CHKO Jizerské hory 1:25 000*, 2016, vyd.: Geodézie On Line, spol. s. r. o.
7. *Základní mapy ČR*. Geoportál ČÚZK [online]. Praha, 2010 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <http://geoportal.cuzk.cz/geoprohlizec/>